

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Potterierei 60 (Brugge, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2021C18
April 2021

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteur: Aaron Willaert

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2021

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksopdracht	9
1.2.1	Doelstelling	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie	11
1.3.1	Methode	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie vindplaatsen	11
1.3.4	Archeologische indicatoren	12
1.3.5	Verstoringshistoriek	12
1.4	Assessmentrapport	13
1.4.1	Introductie tot het projectgebied	14
1.4.1.1	Ruimtelijke situering	14
1.4.1.2	Geplande werken	15
1.4.2	Fysisch geografische en geologische situatie	20
1.4.2.1	Landschappelijke situering	20
1.4.2.2	Tertiaire lithostratigrafie	23
1.4.2.3	Quartaire lithostratigrafie	24
1.4.2.4	Bodemvormingsprocessen	25
1.4.3	Historische en archeologische voorkennis	26
1.4.3.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	26
1.4.3.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	36
1.4.3.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	44
1.4.3.4	Huidige gebruik en verstoringen	47
1.5	Synthese	50
2	Bibliografie	51

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). ..	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 4: Bestaande toestand weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 5: Bestaande garage. De contour van de put is afgeplakt met tape en is hierboven aangeduid met een gele contour. Langs de muren zijn talrijke buizen waar te nemen.....	16
Figuur 6: Putten op de bestaande terras (zelfgenomen foto tijdens plaatsbezoek).	17
Figuur 7: Synthese geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	19
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	20
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	21
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 12: Hoogteverloop, NW-ZO	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	23
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	24
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	25
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 met aanduiding van de archeologienota's binnen een straal van 500 meter (Bron: Geopunt). ..	32
Figuur 18. Reconstructiekaart van het Brugse centrum in de eerste helft van de 10 ^{de} eeuw. Het onderzoeksterrein is in rood aangeduid	41
Figuur 19. Reconstructie van het landschap waarin de nederzetting die later Brugge genoemd wordt zal groeien. Het onderzoeksterrein is in rood aangeduid.....	41
Figuur 20. Reconstructiekaart van het Brugse centrum in de tweede helft van de 10 ^{de} eeuw. Het plangebied is in rood aangeduid	42

Figuur 21. Reconstructiekaart van het Brugse centrum in de 11 ^{de} eeuw. Het plangebied is in rood aangeduid.....	42
Figuur 22: Reconstructiekaart van het Brugge van Galbert in het begin van de 12 ^{de} eeuw, met aanduiding van het projectgebied (HILLEWAERT E.A. 2011, 152)	43
Figuur 23: Situering van de eerste en tweede stadsomwalling van Brugge, met aanduiding van het projectgebied (RYCKAERT 1991, 63.)	43
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op het plan van Marcus Gerards, 1562 (Bron: Kaartenhuis Brugge).....	44
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	45
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1865 (Bron: Geopunt).....	45
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).....	46
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	47
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	48
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	48
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	49
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	49

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---

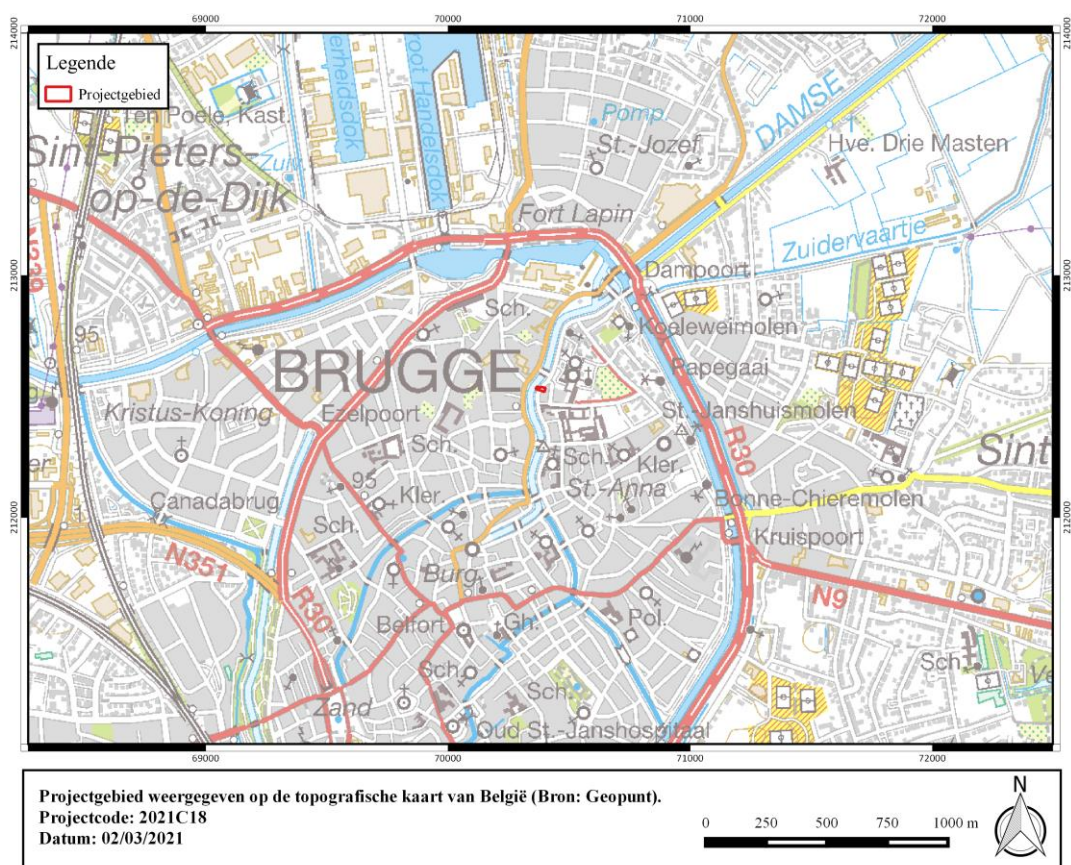
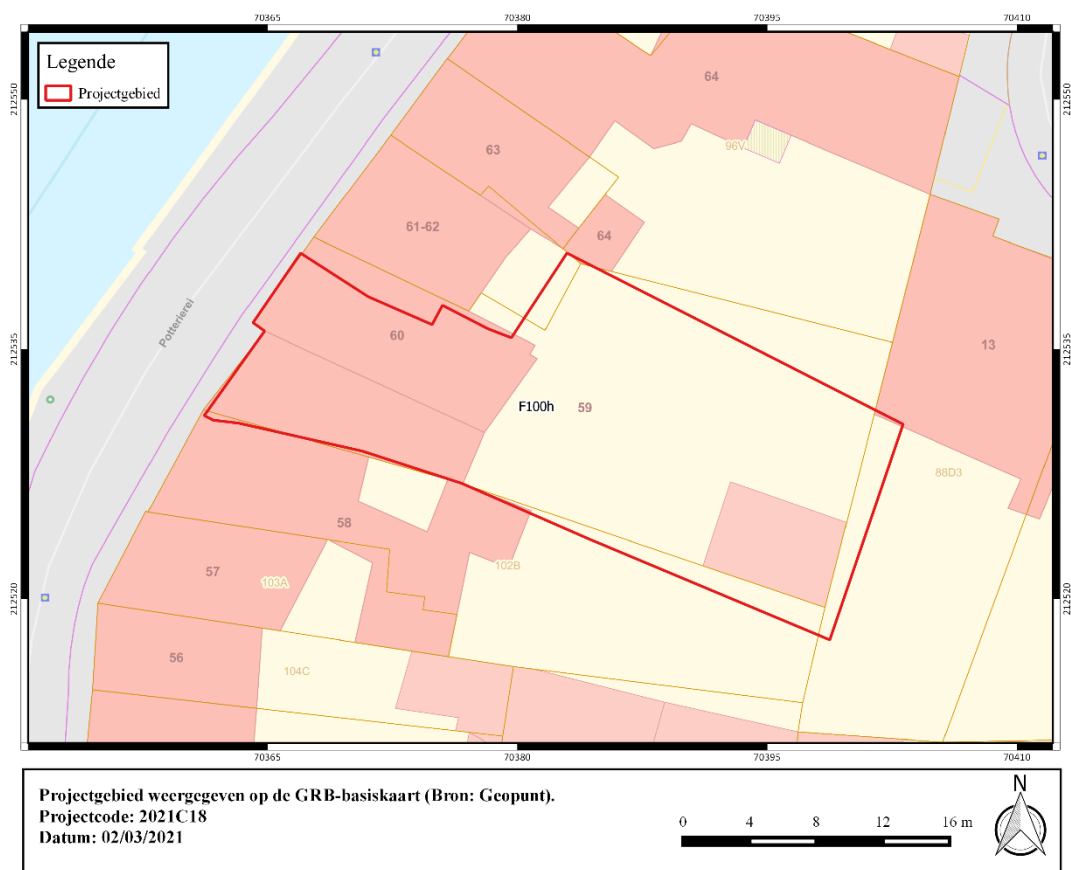
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Brugge
	Deelgemeente	/
	Postcode	8000
	Adres	Potterierei 60 8000 Brugge
	Toponiem	Potterierei 60
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 70357 Y _{min} = 212517 X _{max} = 70405 Y _{max} = 212550
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Brugge, Afdeling 6, Sectie F, nr. 100h Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Bart Bot (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van de bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Brugge. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 484 m², vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning. Het plangebied is op heden bebouwd. Deze bebouwing dient eerst verwijderd te worden conform de sloopvoorwaarden opgenomen in het Programma van Maatregelen.

Daarom wordt geadviseerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Potterierei 60 Brugge werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en de verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen

1.3.3 Historische context en bekende archeologie vindplaatsen

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek. De recente onderzoeken die voortvloeiden uit archeologienota's zijn geraadpleegd via loket.onroerend.erfgoed.be.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische bronnen, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen die zowel via Geopunt als via het Nationaal Geografisch Instituut (Cartesius) ter beschikking worden gesteld. Bijkomende cartografische bronnen zijn waar relevant bekomen via verder archiefonderzoek.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971, ter beschikking gesteld via Geopunt.

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Introductie tot het projectgebied

1.4.1.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Brugge, in de provincie West-Vlaanderen. Het terrein grenst ten westen aan de Potterierei en ten oosten aan bebouwing langsheen de Duinenabdijstraat. De stadskern van Brugge (Grote Markt) situeert zich ca. 1 km ten zuidwesten.

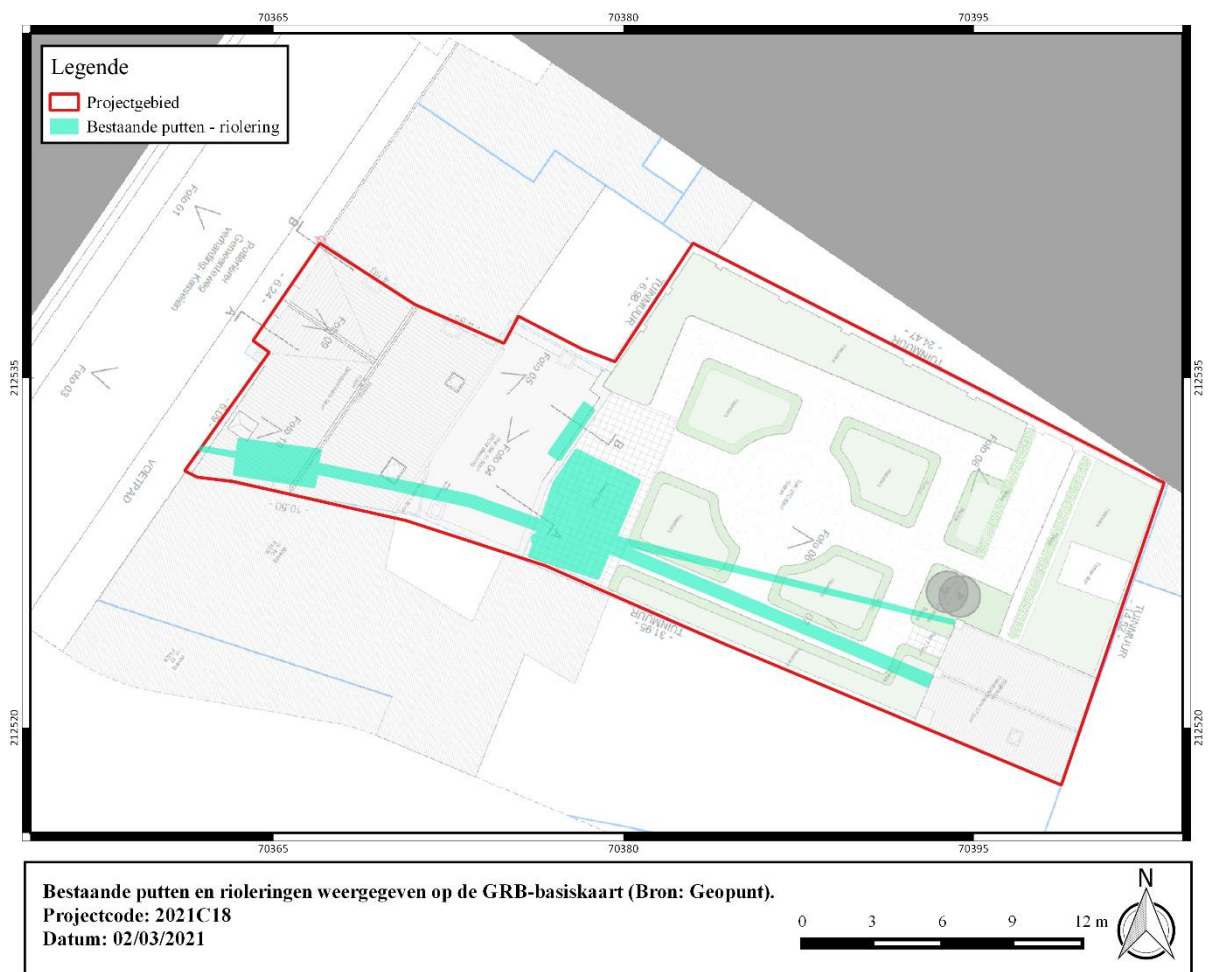
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Geplande werken

1.4.1.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ca. 484 m².

Op heden is ca. 132 m² van het terrein bebouwd. Aangrenzend ten oosten bij het gebouw situeert zich een terras van ca. 30 m². In de zuidoostelijke terreinhoek is een bijgebouw aanwezig met een oppervlakte van ca. 37,5 m². Het oostelijk terreindeel bestaat uit een tuinzone. Deze tuinzone is aangelegd als gazon met verspreid perken met heesters. Het bestaande gebouw is op heden deels onderkelderd. Thans zijn talrijke putten en riolering aanwezig. Deze worden hieronder in detail toegelicht. De riolering die hieronder is aangeduid is niet-limitatief. Er zijn geen rioleringsplannen beschikbaar van de verbouwingen tijdens de 20^e eeuw. De riolering die hieronder is aangeduid kon worden vastgesteld tijdens het plaatsbezoek.

Figuur 4: Bestaande toestand weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

Put in garage

Het huidige gebouw dateert uit 1936 en heeft de voorbije decennia verschillende verbouwingen ondergaan. Bij een plaatsbezoek konden een ruim aantal putten gelokaliseerd worden. Één grote put van ca. 3 op 1,5 meter grootte en ruim 1 meter diepte situeert zich in de garage (het zuidelijk deel van het bestaand hoofdgebouw). Een hoofdriolering vertrekt vanaf deze put in oostelijke richting. Deze hoofdriolering heeft talrijke zijrioleringen. De buizen zijn bovengronds zichtbaar langs de muurzijden van de garage. Vermoedelijk is deze volledige garage in de loop van de 20^e eeuw uitgegraven in functie van de realisatie van deze riolering. De hoofdriolering loopt verder tot het terras.

Figuur 5: Bestaande garage. De contour van de put is afgeplakt met tape en is hierboven aangeduid met een gele contour. Langs de muren zijn talrijke buizen waar te nemen.

Putten op terras

Op het terras situeren zich aansluiten bij de aanbouw twee grote waterputten. Deze twee waterputten hebben een vermoedelijke gecombineerde oppervlakte van ca. 15 m². Vanaf deze twee putten loopt een riolering tot richting het bijgebouw in het oostelijk deel van het projectgebied.

Figuur 6: Putten op de bestaande terras (zelfgenomen foto tijdens plaatsbezoek).

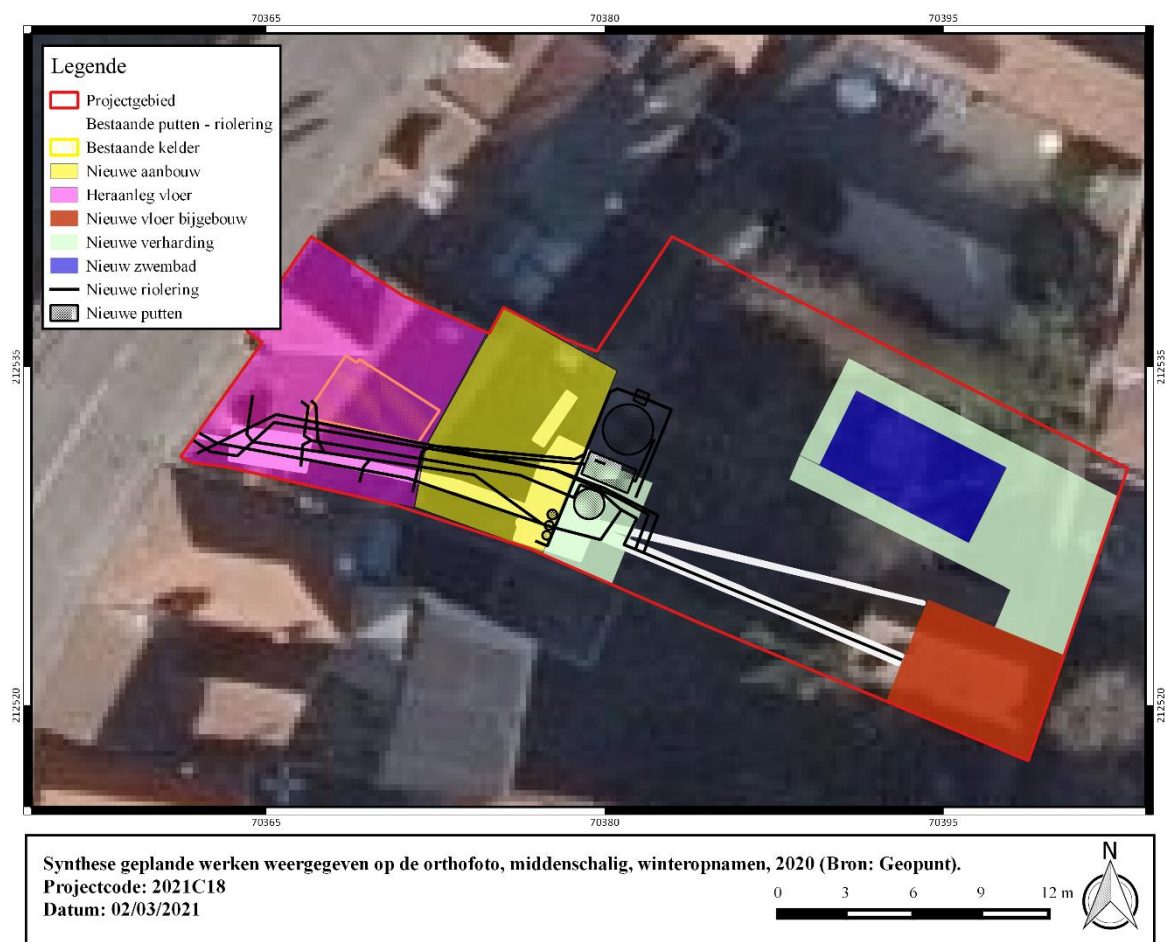
1.4.1.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de vervanging van een bestaande uitbouw door een hedendaagse uitbouw en de realisatie van een zwembad aan de Potterierei 60 in Brugge. De bestaande woonfunctie van het hoofdgebouw blijft behouden.

Concreet worden de volgende bodemingrepen voorzien.

- a) De renovatie van het bestaand bijgebouw. Het bijgebouw wordt ingericht als polyvalente ruimte, sanitair en tuinberging. Ter hoogte van het bijgebouw wordt enkel de vloer heraangelegd. De onderliggende funderingspakketten blijven behouden. De vloer is van relatief recente oorsprong.
- b) De realisatie van een uitbouw ter vervanging van een bestaande uitbouw. Deze nieuwe uitbouw wordt gerealiseerd over een oppervlakte van ca. 57 m². De aanbouw wordt gefundeerd door middel van een vloerplaat (ca. 50 cm) en sleuffunderingen tot vorstvrije diepte (ca. 100 cm-mv). De uitbreiding wordt opgetrokken in een zandkleurige handvormsteen. Het schilddak wordt bekleed met een leipan in een genuanceerde rode tint. Het buitenschrijnwerk van de achtergevel en ramen van het bijgebouw worden vervangen door houten schrijnwerk met een natuurlijke tint. Het nieuwe
- c) Er wordt een gescheiden rioleringsstelsel voorzien met een nieuwe regenwaterput, septische put en infiltratieput. De nieuwe putten worden aangelegd tot een diepte van ca. 2 m-mv en vallen grotendeels samen met de bestaande putten. Enkel de noordelijke regenwaterput situeert zich precies ten noorden van de bestaande putten. De nieuwe riolering wordt aangelegd tot een diepte van ca. 70 cm-mv. Hiertoe dient een sleuf uitgegraven te worden van ca. 50 cm breed. Alle riolering wordt vernieuwd. De nieuwe riolering val voor een groot deel samen met bestaande riolering.
- d) In de tuin wordt een nieuw zwembad gerealiseerd over een oppervlakte van ca. 28 m². Voor dit zwembad wordt een uitgraving gerekend van ca. 185 cm-mv.
- e) De realisatie van nieuwe verharding in de vorm van terrassen. Voor deze nieuwe verharding dient een bodemingreep gerekend te worden van ca. 40 cm-mv over een oppervlakte van ca. 75 m². De rest van het terrein wordt heringericht als tuinzone. Aan de rand van de tuin worden meerstammige bomen en leibomen geplaatst om de privacy in de tuin te vergroten. Voor deze nieuwe tuinzone dient een algemene bodemingreep gerekend te worden van max. 25 cm-mv met uitzondering van de putjes voor de nieuwe bomen, waar de bodemingreep iets dieper zal zijn.

Figuur 7: Synthese geplande werken weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

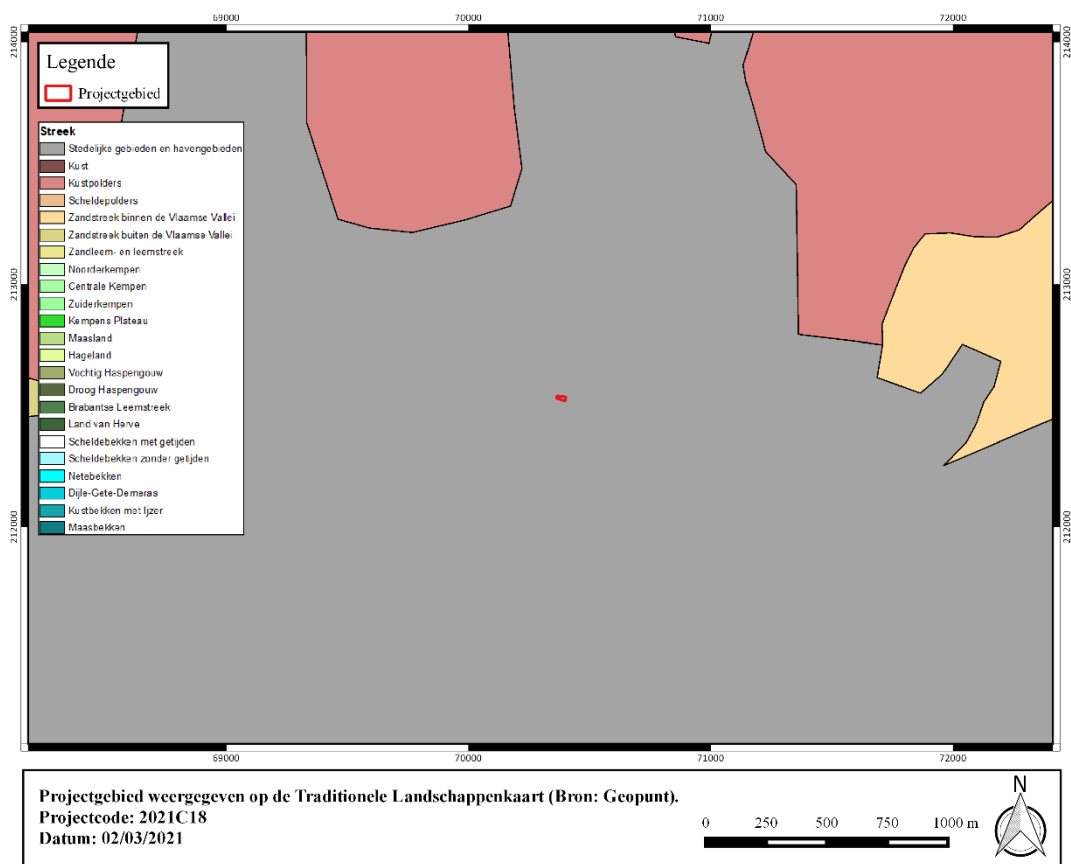

1.4.2 Fysisch geografische en geologische situatie

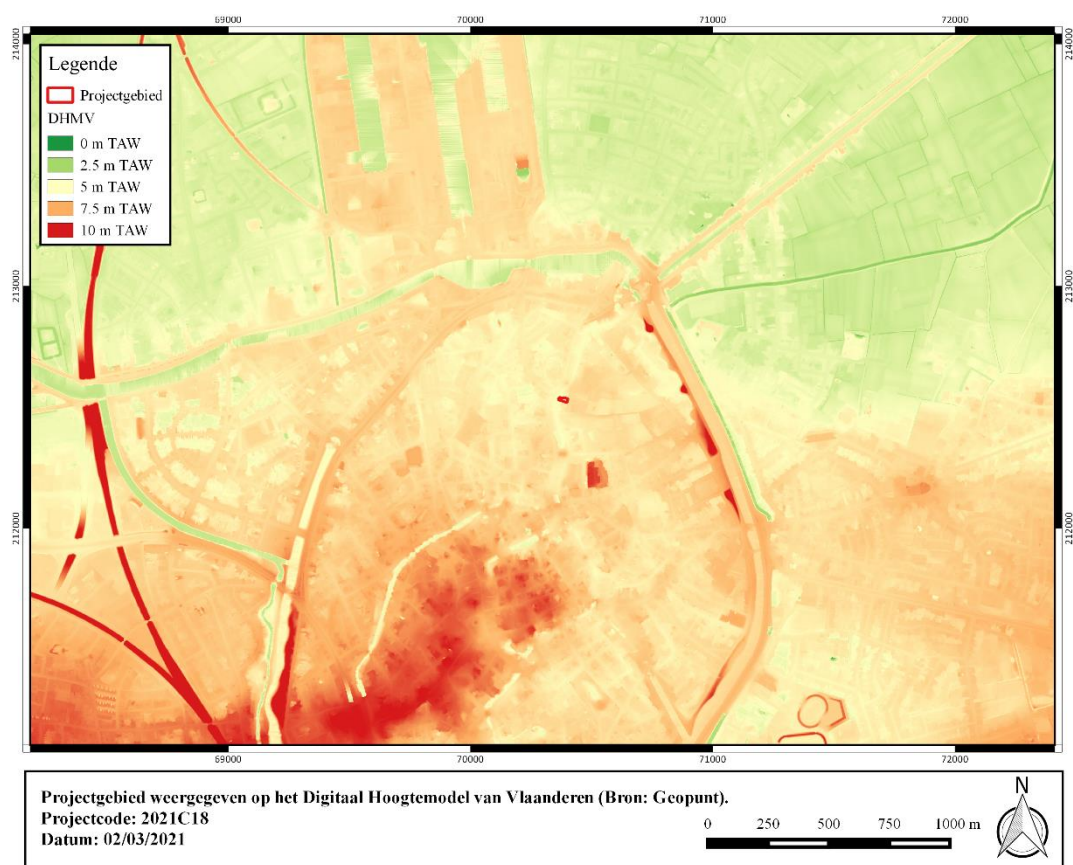
1.4.2.1 Landschappelijke situering

Brugge is gelegen op de overgang van de zandstreek en de kustpolders. De stad ontwikkelt zich op drie zandruggen aan de Reie, de rivier die als hoofdadere de stad doorkruiste van zuid naar noord. De historische kern van Brugge vertoont een eivorm en wordt begrensd door de laatmiddeleeuwse vestinggordel. Deze eivorm is duidelijk waar te nemen op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen.

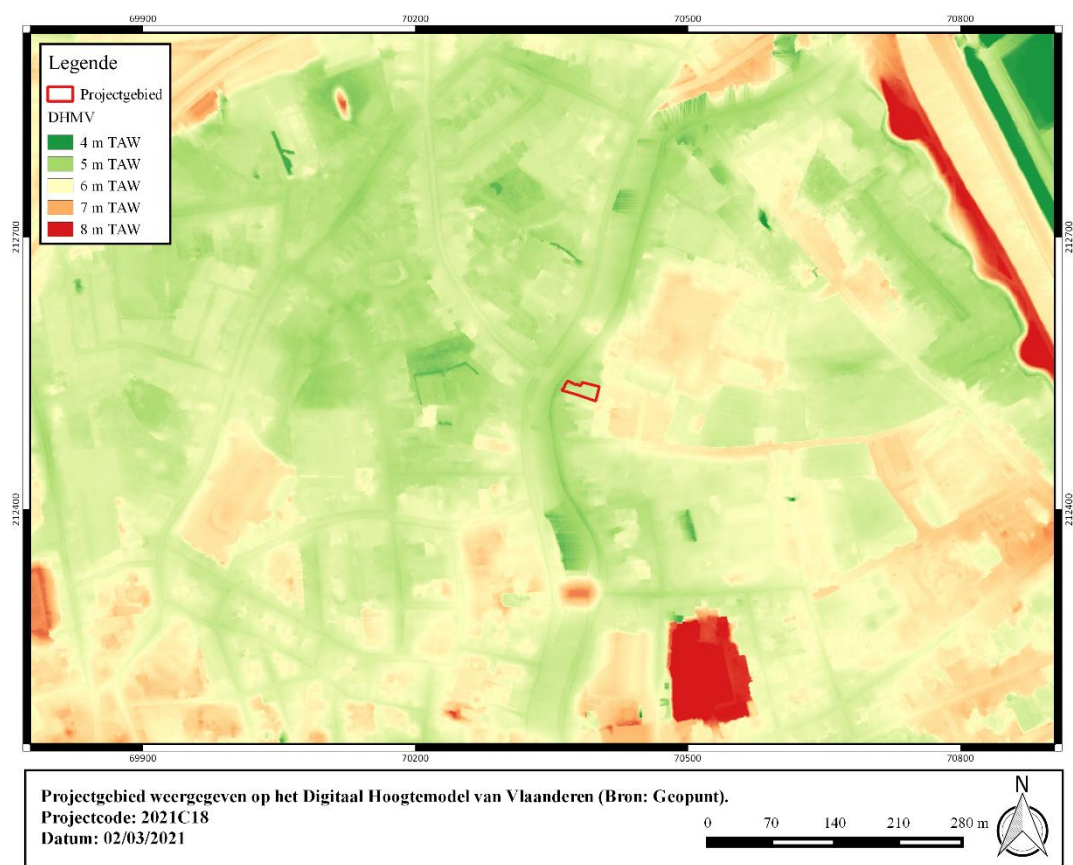
Het plangebied is gelegen op de rand van het alluvium van de Reie. Dit landschappelijk kader – op iets hoger gelegen terrein in de omgeving van een beekvallei – moet vanouds een aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op jager-verzamelaars en vroege landbouwers.

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

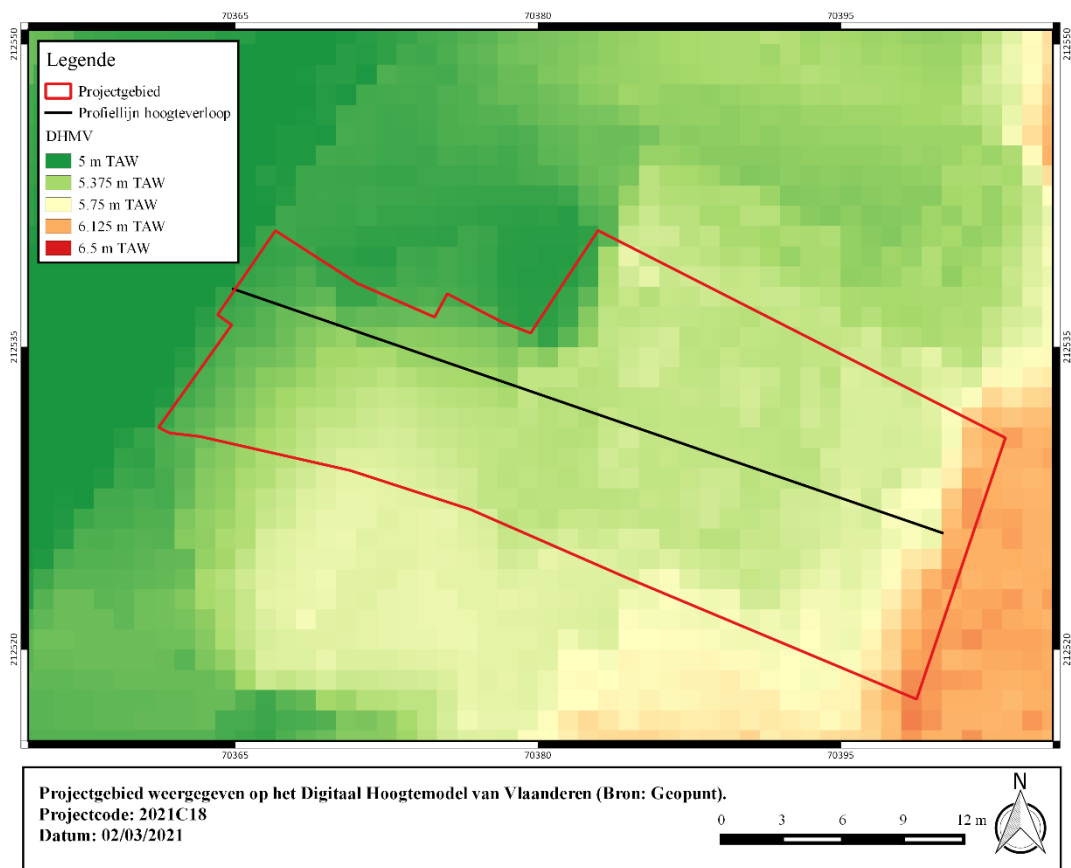

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

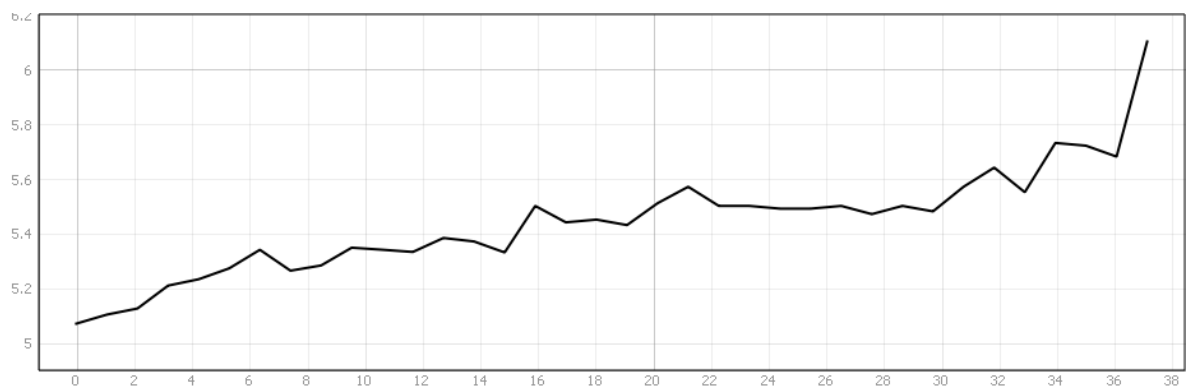

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

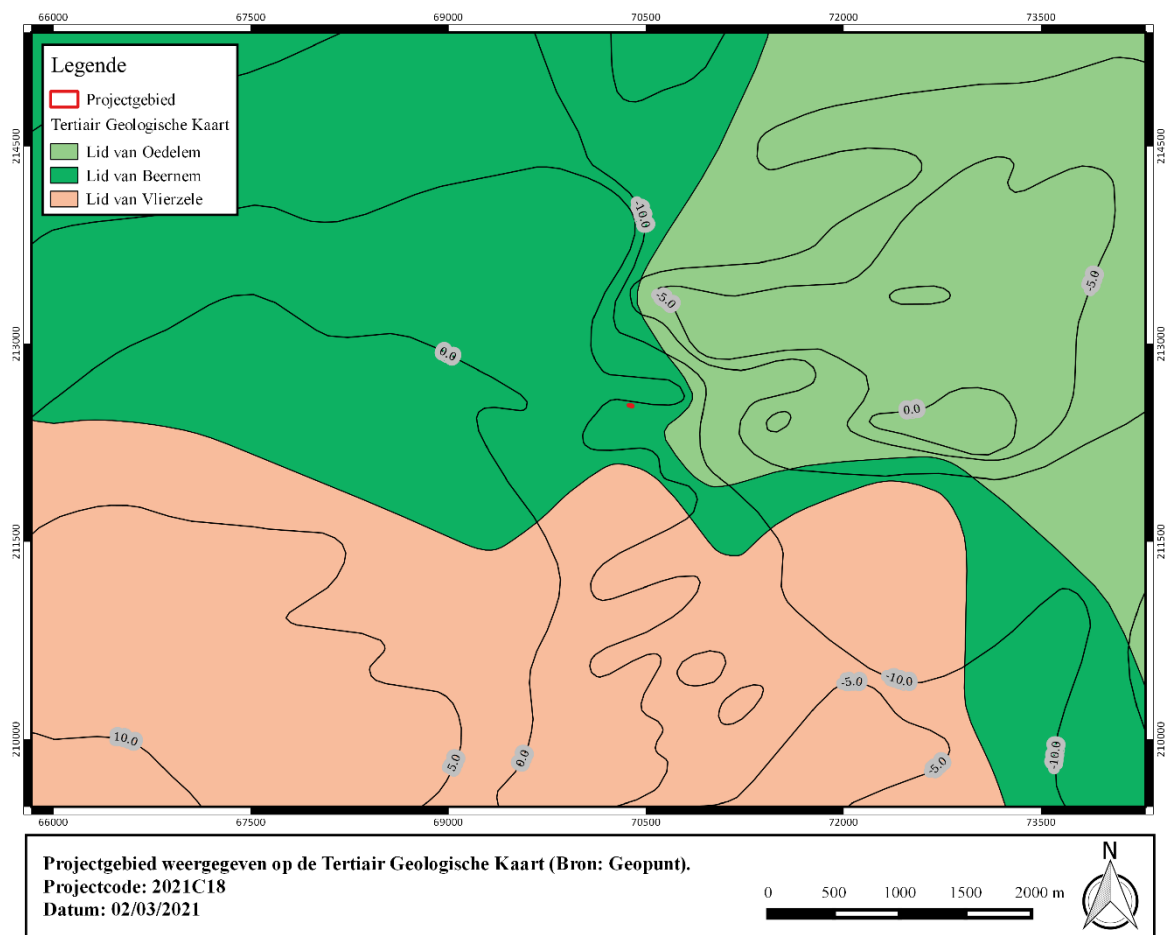

Figuur 12: Hoogteverloop, NW-ZO

1.4.2.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Beernem (Formatie van Aalter)**. De Formatie van Aalter bestaat voornamelijk uit ondiep-mariene of kustnabije zandige sedimenten en komt enkel voor in het noordoosten van West-Vlaanderen en het noordwesten van Oost-Vlaanderen.

Het Lid van Beernem bestaat uit een licht-glaucioniet- en glimmerhoudend fijn kleiïg zand met fijnzandige kleibandjes en zeer veel dunne zandsteenbankjes (veldsteen). Dit lid werd afgezet onder lagunaire of wadden-omstandigheden.

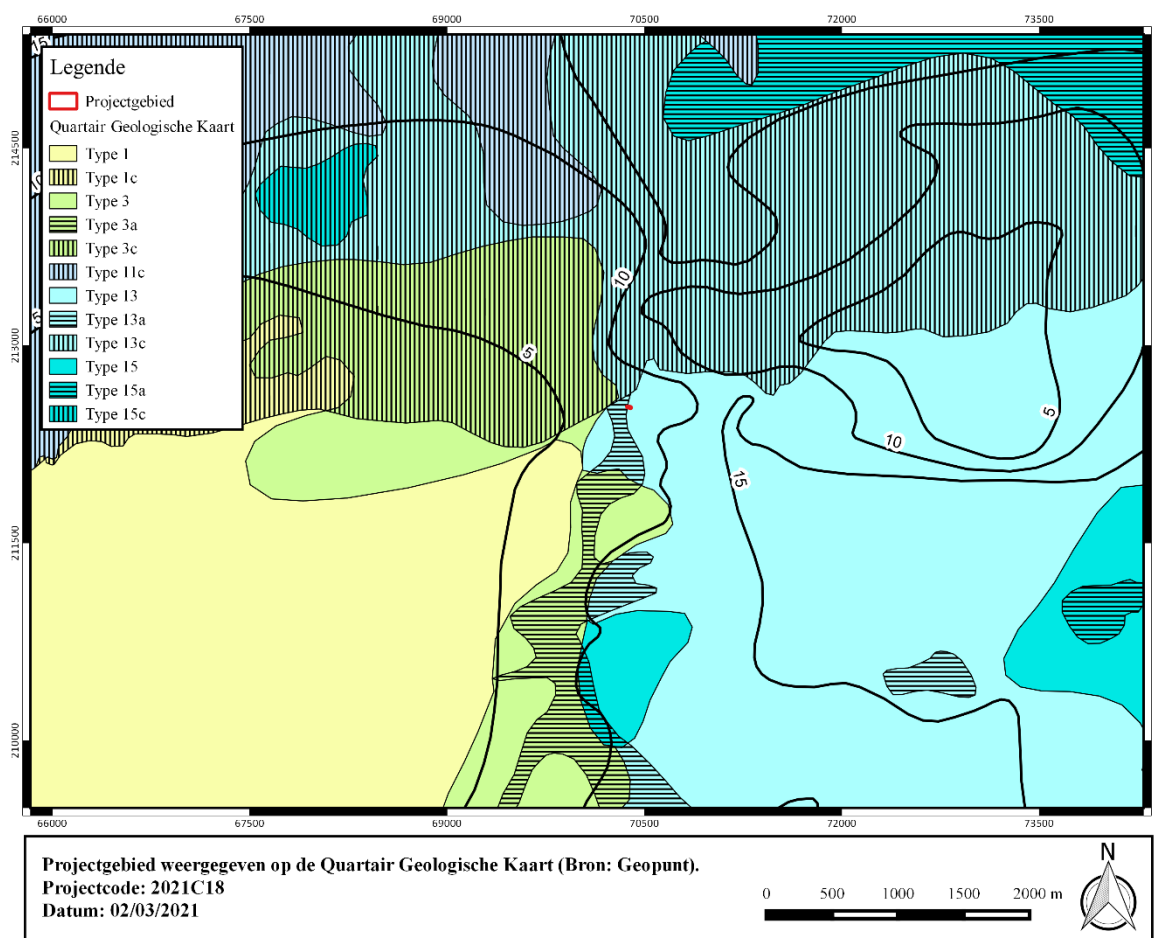
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Quartaire lithostratigrafie

Het plangebied is gelegen op de noordelijke helling van de dekzandrug van Gistel-Maldegem-Steken op de oostelijke rand van de Holocene vallei van de Reie.

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 13a**. Dit type bestaat uit een basis van getijdenafzettingen van het Eemiaan (marien en estuarien) gevolgd door een fluviatiele afzetting van het Weichseliaan. Hierboven is een eolische afzetting (zand tot silt) van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holocene aanwezig. In deze eolische afzetting kunnen eventuele hellingsafzettingen voorkomen en lokaal kan deze eolische afzetting afwezig zijn. De top bestaat uit een fluviatiele afzetting (organochemisch en perimarien inclusief) van het Holocene en mogelijk Tardiglaciaal.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.3 Historische en archeologische voorkennis

1.4.3.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

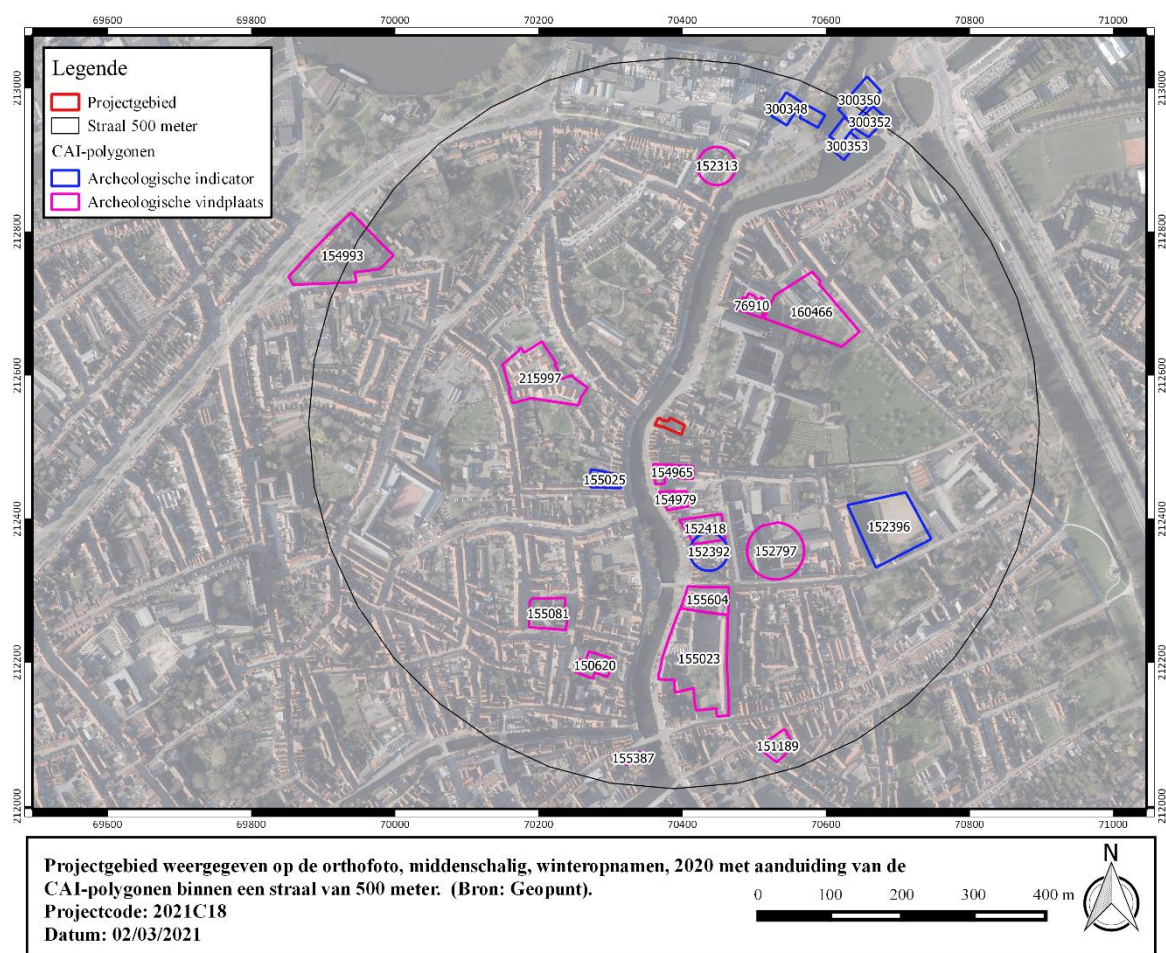
Het plangebied is gelegen aan de Potterierei die parallel langs de Lange Reie loopt. De straat is genoemd naar het gesticht van Onze-Lieve-Vrouw Ter Potterie, gebouwd op de plaats van de kapel van de pottenbakkers.

Talrijk onderzoek in de omgeving van het plangebied wijst op menselijke aanwezigheid in de ijzertijd en de Romeinse periode. De iets hoger gelegen zone aan de rand van de kustvlakte én in de directe omgeving van het alluvium van de Reie, moet een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op zowel jager-verzamelaars als vroege landbouwers. Langs de Langerei werden aardewerkfragmenten uit de ijzertijd gelokaliseerd. Ca. 450 meter ten noorden van het plangebied werd een bewoningslaag uit de Midden-Romeinse periode aangetroffen aan de oeverwal van een pre-Romeinse kreek. Bij de opgraving kwamen fragmenten van luxe-aardewerk en gebruiks-aardewerk aan het oppervlak.

Het is niet duidelijk wanneer de oevers van de Reie werden opgehoogd en bouwrijp gemaakt. Of het plangebied daarvoor ooit geschikt is voor menselijke activiteiten en of het afzettingmilieu geschikt was om eventuele resten te conserveren is onbekend. Verder onderzoek binnen de projectgrenzen kan hier meer info over verschaffen. De Reie is van oudsher de levensader van de stad. Om de geschiedenis ervan te begrijpen is het dus relevant om de aard en ontwikkeling van de Reie doorheen de tijd te kennen. Ook de omvang van de middeleeuwse ophoging van de oevers van de Reie is interessant om verder te onderzoeken.

Reeds in de vroege middeleeuwen wonen pottenbakkers langs de linker- en rechteroever van de Reie. Archeologisch onderzoek wijst duidelijk op sporen van een intense pottenbakkersindustrie tijdens de 13^e en de 14^e eeuw. Door haar ligging aan een druk bevaren waterweg, speelt de Potterierei een belangrijke rol in de opbloei van de handel en nijverheid. Bij quasi alle archeologisch onderzoek langs de Potterierei (polygonen, 152418, 154979, 155604, 155023) kwamen restanten aan het licht die met pottenbakkerijen in verband kunnen gebracht worden. Er is binnen de projectgrenzen dus een zekere verwachting om hier restanten van aan te treffen. Enkel voor het onderzoek ter hoogte van CAI-polygoon 155604 is meer info beschikbaar met betrekking tot de stratigrafie. Het pottenbakkersafval werd aangetroffen op een dun kleilaagje, afgezet door zoet water, en dit op uitgelopen pleistoceen zand. Het pleistoceen zand bevond zich op ca. 5,40 m TAW.

Concreet kan er gesteld worden dat er voor het projectgebied een hoge verwachting geldt voor het aantreffen van sporen van pottenbakkers. Ook oudere sporen zijn mogelijk aanwezig. Over de stratigrafie in de omgeving van het plangebied is weinig info gekend.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

76910	Opgraving (2005); NK: 15 meter Late middeleeuwen: Deel van fundering uit baksteen (fragmenten) van een vrij groot gebouw (breedte fundering: 1,20m). Tussen de bakstenen fundering vrij veel aardewerk en een muntje - 4 zandwinningskuilen waarin laatmiddeleeuws bouwpuin - Koperen ringvingerhoed, gehamerd (niet gegoten) - koperen ringgesp, gegoten, zowel gespbeugel als angel bewaard - koperen riemtong (metalen beslag aan uiteinde leren gordel) - koperen ring met geometrische versieringen over de volledige omtrek. Product van plaatselijke juweliers, koperslagers en geegeters. Bron: De Gryse J., Hillewaert B. 2005, Verslag archeologisch onderzoek Potterierei 77, Brugge (Raakvlak, Dossiernr. 05/98).
150620	Mechanische prospectie (2009); NK: 15 meter Romeinse tijd: terra sigillata-scherf Late middeleeuwen: Bakstenen uit de 13de eeuw: het huis "De Grote Caorsijnen" is gekend vanaf de 13de eeuw (geldhandelaars uit Lombardije), later werd het pand gebruikt als "Berg van Barmhartigheid" – twee tonwaterputten

	16^e eeuw: gebouwplattegrond Bron: Decraemer, S., Hillewaert, B., Huyghe, J. & Van Besien, E. 2011: Raakvlak Jaarverslag 2010, onuitgegeven rapport, p.35-38.
151189	Mechanische prospectie, Opgraving (2010); NK: 15 meter Late middeleeuwen: muren en muurfundamenten - puin- en ophogingspakket waarin laatmiddeleeuws aardewerk werd aangetroffen – enkele fragmenten onbewerkt amber – vloerrestanten en overblijfselen van een muur bakenen een woonruimte af - 13de eeuws bronzen dekseltje van een sluit- of pijlgewichtbakje 16e eeuw: vier munten, waarvan twee munten te dateren zijn in de Spaanse periode (midden 16de - begin 18de eeuw) één koperen rekenpenning (eerste helft 16de eeuw) – vingerhoed en mandeliershesp Bron: Decraemer S. 2010, Archeologisch proefonderzoek t.h.v. de Jeruzalemstraat 17 te Brugge, Raakvlak
152313	Opgraving (1986); NK: 250 meter Midden-Romeinse tijd: een bewoningslaag aan de oeverwal van een pre-Romeinse kreek van de Noordzee - schervenmateriaal: luxe-aardewerk (terra sigillata, terra rubra, Pompejaans rood aardewerk, terra nigra, fragmenten van geverniste bakers) & gebruiksaardewerk; tegulae Middeleeuwen: na de Romeinse periode pas opnieuw bewoning vanaf de 14de eeuw - 15de eeuwse ronde mestput: met aardewerk, glas, metaal, leder en hout Late middeleeuwen: drainagegrachten om het terrein definitief bruikbaar te maken voor landbouw en/of bebouwing - gesmeden nagels (wellicht in verband met de vlakbij gelegen scheepswerf) metaalslakken; ook turfbllokken en houtskool wijzen op ambachtelijke activiteit – runderskelet – aardewerk Bron: Cools, E. 1986: Prospecties en vondstmeldingen, Westvlaamse Archaeologica 2.3, 80 - Verhaeghe, F. 1989: Middeleeuwse tuitkannen: metaal, ceramiek en ambachtelijke competitie, Westvlaamse Archaeologica 5.3, 65-83 - Hillewaert B. e.a. 2011, Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge, Brugge.
152418	Opgraving (1977-1979); NK: 15 meter Romeinse tijd: terra sigillata Late middeleeuwen: stortplaats van een Brugse pottenbakker - duizenden scherven en misbaksels, zowel gewoon als hoogversierd aardewerk (meest voorkomende versiering: radstempelversiering en versiering met opgelegde banden in slib) - vooral: grijs aardewerk en rood aardewerk bijzonder: klein ridderfiguurtje te paard, een groot fragment van een braadslede met gezichtsmasker op de uitgietskuit, de hals van een kruik met gezichtsmasker, twee duifjes op hoge konische voet

	Bron: o.a. De Witte, H. 1980: Hoog versierde middeleeuwse ceramiek - opgraving Potterierei - Brugge, Archaeologia Mediaevalis 3, 35-36.
152797	Controle van werken (1990); NK: 250 meter IJzertijd: handgemaakt aardewerk Late middeleeuwen: afvalput/beerput – enkele tonwaterputten – afvalkuil met heel wat afgezaagde fragmenten hoornpitten Bron: Hillewaert, B. 1996: IJzertijdvondsten uit recent onderzoek te Brugge (W.-Vl.), Lunula. Archaeologia Protohistorica IV, 65.
154965	Controle van werken Onbepaald: driedubbele rij palen
154979	Opgraving (1980) Volle middeleeuwen; aardewerk (pottenbakkersafval 1250-1325) - pottenbakkersoven waarvan de ovenwand opgebouwd is uit dakpanfragmenten, baksteen en misbakken potten, dit alles samengehouden door klei en zand Bron: De Landtsheer, K. 1982: Vondstmeldingen en opgravingen, Biekorf, Westvlaams Archief voor Geschiedenis, Oudheidkunde en Folklore 82.2, 199-200.
154993	Controle van werken (1980); NK: 250 m Middeleeuwen: voormalig klooster van de Rijke Klaren Urbanisten met onder meer de gegraafplaats en twee postmiddeleeuwse bakstenen waterputten. Bron: De Witte, H. 1981: Stadskernonderzoek te Brugge (W.-Vl.), Archaeologia Mediaevalis 4, 41.
155023	Controle van werken; NK: 150 meter Middeleeuwen: pottenbakkerij – houten waterput Late middeleeuwen: mestkuil met beenderafval, leder, hout, glas en aardewerk Bron: De Witte, H. 1983: Stadsarcheologie te Brugge (W.Vl.), Archaeologia Mediaevalis 6, 44-45.
155081	Controle van werken Late middeleeuwen: grondplan van de 13de-eeuwse kerk: driebeukige kruiskerk met toren, koor en zijkoren Bron: De Witte, H. 1987: Stadsarcheologisch onderzoek te Brugge (W. VL.), Archaeologia Mediaevalis 10, 52-53.
155387	Bouwarcheologisch onderzoek

	Late middeleeuwen: woonhuis
155604	Opgraving (1989); NK: 15 meter Onbepaald: pottenbakkersafval Bron: De Witte, H. & De Groote, K. 1990: Stadsarcheologisch onderzoek te Brugge (W.-VL.), Archaeologia Mediaevalis 13, 43-46.
160466	Mechanische prospectie (2012); NK: 15 meter Late middeleeuwen: 3 kuilen waarin metaalslakken en scherven werden gevonden – gracht Bron: Verwerft D. e.a. 2012, resultaten archeologisch proefonderzoek Peterseliestraat, Brugge, Raakvlak.
215997	Mechanische prospectie (2017); NK: 15 meter Late middeleeuwen: kuil Nieuwe tijd: een tiental greppels, waarvan één kon gedateerd worden in de 17e eeuw 20e eeuw: muurfragment Bron: Janssens N. 2017: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem, Brugge-Baliestraat, BAAC Vlaanderen Rapport 512, Gent.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

155025	Erfgoedonderzoek Postmiddeleeuws: waterputten
300348	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: sluis
300349	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: stadspoort
300350	Indicator cartografie; NK: 15 meter 17e eeuw: stadspoort
300351	Indicator cartografie; NK: 15 meter

	Late middeleeuwen: sluis
300352	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: stadspoort
300353	Indicator cartografie; NK: 15 meter 18 ^e eeuw: tolhuis

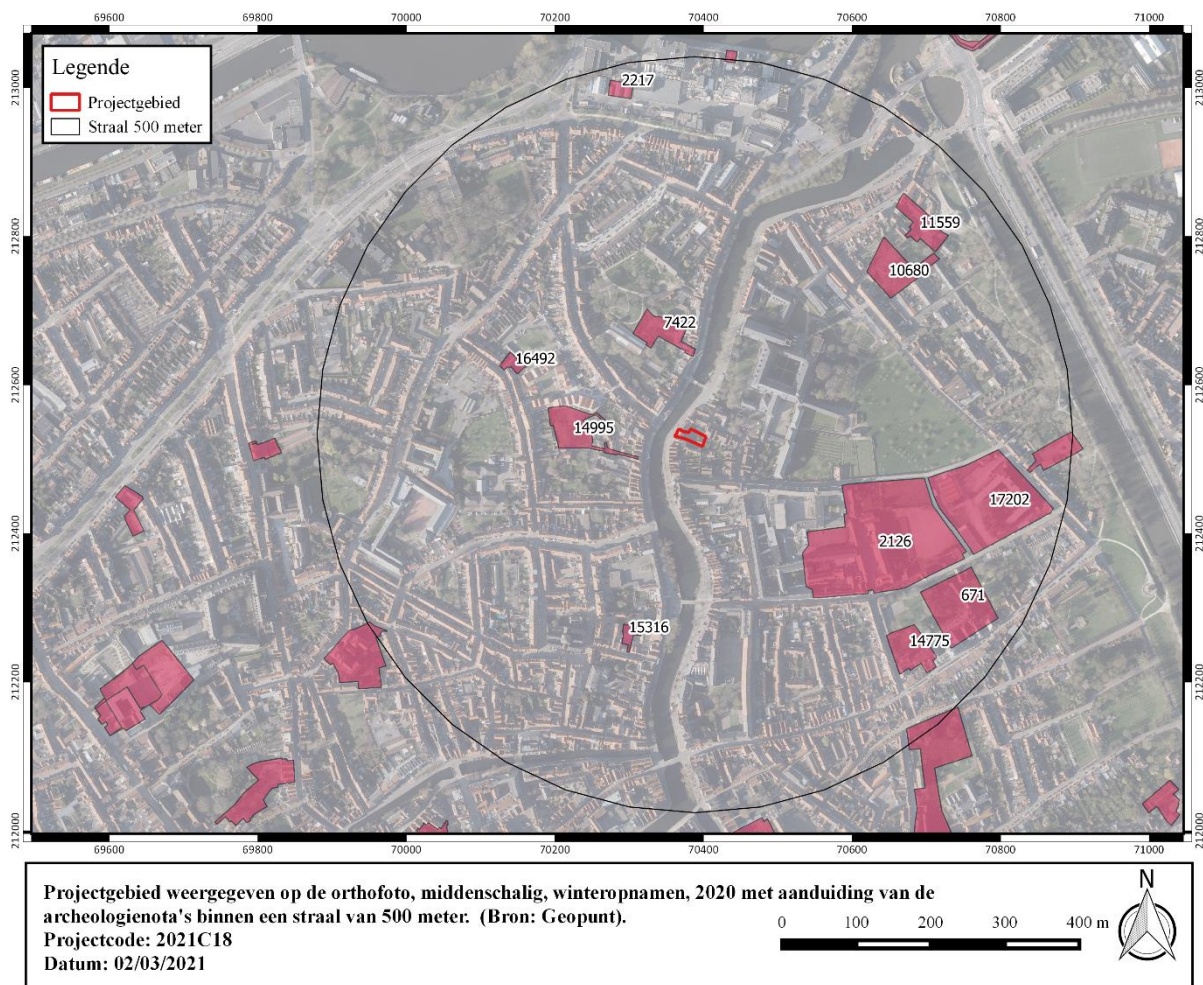
Onbepaald

152392	Onbepaald; NK: 150 meter Romeinse tijd: onbepaald
152396	Onbepaald; NK: 15 meter Ijzertijd: onbepaald Romeinse tijd: onbepaald

Archeologienota's binnen een straal van 500 meter.

Binnen een straal van 500 meter zijn reeds een aantal archeologienota's opgemaakt. Deze worden hieronder toegelicht.

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 met aanduiding van de archeologienota's binnen een straal van 500 meter (Bron: Geopunt).

ID	Resultaten	Advies
14995	Bureaustudie Terrein eeuwenlang in gebruik als bleekweide – beperkte impact bodemingrepen	vrijgave
16492	Proefputten In totaal werden 3 proefputten aangelegd binnen de zones van de geplande werken. Het proefputtenonderzoek heeft voldoende informatie opgeleverd om gefundeerde uitspraken te doen omtrent de te nemen maatregelen naar aanleiding van de geplande bouwwerken. Over	Vrijgave

	het algemeen werden weinig bewaarde archeologisch resten aangetroffen binnen het plangebied. De oudste resten betroffen twee ophogingspakketten uit de 13de – 14de eeuw. Er werden echter geen andere structuren aangetroffen die in verband met deze sporen gebracht kunnen worden. Andere sporen kunnen gedateerd worden in de 17de – 18de eeuw maar hoofdzakelijk in de 19de – 20ste eeuw. Het waren voornamelijk ophogingspakketten en puinkuilen.	
7422	Bureaustudie Omwille van de beperkte oppervlakte van de bodemingrepen en de te verwachten mate van verstoring, is verder onderzoek echter niet aangewezen.	Vrijgave
10680	Bureaustudie Het onderzoek toonde aan dat het plangebied een interessant landschappelijke ligging bezit en er in de ruime omgeving een groot aantal archeologische sites gekend zijn, met name van de ijzertijd, Romeinse periode, volle en late middeleeuwen. Indien er zich binnen het projectgebied een archeologische site bevindt, kan dit een groot kennispotentieel bieden om de ontwikkeling van de stad Brugge te kaderen.	LBO + proefputten
11559	Bureaustudie Het plangebied kent een hoge archeologische verwachting voor wat betreft stedelijke sites vanaf de late middeleeuwen tot heden. Er kan een complexe stratigrafie verwacht worden op het terrein. Aangezien de bovenste archeologische restanten zich in dergelijke stadscontexten soms heel ondiep onder het huidige loopniveau, onder de huidige vloer, bevinden, is de kans zeer groot dat er archeologisch erfgoed vernield zal worden bij de werken. Omdat op basis van enkel het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site, en de aard en bewaringstoestand ervan, echter niet precies kan aangetoond worden, is een verder vooronderzoek noodzakelijk.	proefputten
10680	Bureaustudie Het onderzoek toonde aan dat het plangebied een interessant landschappelijke ligging bezit en er in de ruime omgeving een groot aantal archeologische sites gekend zijn, met name van de ijzertijd, Romeinse periode, volle en late middeleeuwen. Indien er zich binnen het projectgebied een archeologische site bevindt, kan dit een groot kennispotentieel bieden om de ontwikkeling van de stad Brugge te kaderen.	LBO + proefputten
2126	Bureaustudie	Vrijgave

	De kans dat de uitvoering van de vergunningsaanvraag in kwestie archeologische sporen zal verstoren wordt zeer laag ingeschat. De geplande werken zullen wellicht enkel 19de/20ste -eeuwse verstoringspakketten aan het licht brengen. De laatmiddeleeuwse en oudere resten situeren zich wellicht dieper dan het niveau van de geplande werken. Het potentieel op kennisvermeerdering is dus zeer laag.	
17202	Bureaustudie + LBO + PIB Tijdens het landschappelijk bodemonderzoek werden, verspreid over het plangebied en rekening houdend met de geplande bodemingrepen en aanwezige verhardingen, zeven boringen gedaan. Op basis van dit onderzoek is duidelijk dat de bodemgesteldheid op het plangebied nog gedeeltelijk intact is. Oorspronkelijk was hier een hortisol. Het archeologische niveau bevindt zich op 135 cm onder het maaiveld. Vervolgonderzoek is aangewezen. Op deze locatie werd een proefsleuvenonderzoek in uitgesteld traject geadviseerd. Het uitgevoerde sleuvenplan geeft een duidelijk beeld van het bodemarchief binnen het projectgebied. In totaal is 129 lopende meter sleuf aangelegd, met een oppervlakte van 258 m². Dat is 10,3 % van de totale oppervlakte van zone waar bouwwerken gepland zijnde 2500m². Dit percentage geeft een voldoende duidelijk beeld van de aanwezigheid en de bewaring van archeologisch erfgoed in het projectgebied. Op basis van het proefsleuvenonderzoek is duidelijk dat binnen het projectgebied geen archeologisch erfgoed aanwezig is	Vrijgave
671	Bureaustudie Een vervolgonderzoek werd op basis van deze bureaustudie onnodig geacht gezien er kon aangetoond worden dat bij de geplande werkzaamheden er geen sprake is van bodemverstorende factoren, ondanks het hoge archeologisch potentieel van de het areaal.	Vrijgave
14775	Bureaustudie Concreet is er ter hoogte van het projectgebied een verwachting naar bewoning vanaf de volle-late middeleeuwen (oudere sporen zoals sporen uit de ijzertijd zijn niet uit te sluiten). Archeologische resten kunnen zich manifesteren als funderingen, vloerniveau's, ophogingspakketten.	PIB
15316	Bureaustudie + PIB De oudste aangetroffen sporen dateren uit de volle-late middeleeuwen en kunnen geïnterpreteerd worden als ophogingslagen en het bouwrijp maken van het plangebied. Enkele structuren getuigen nog van de eerste bewoning binnen het plangebied. Binnen het plangebied werd op sommige plaatsen eveneens een grote graad van verstoring vastgesteld. Concluderend kan gesteld worden dat de werken weliswaar het bodemarchief	Vrijgave

	plaatselijk zullen verstoren maar dat deze werken geen dusdanige verstoring van het archeologisch bodemarchief zullen teweegbrengen dat de site in zijn totaliteit niet meer interpreteerbaar is in de toekomst. Voor de site wordt dan ook geen vervolgonderzoek geadviseerd en geldt het beginsel van behoud in situ.	
2217	Bureauonderzoek . Op basis van het historisch onderzoek en de archeologische voorkennis bestaat geen kans op begraven archeologisch erfgoed. Zeker sinds de middeleeuwen ligt het terrein binnen de vestinggrachten rond Brugge: Deze vesten worden in de loop van de 20e eeuw gedempt en in gebruik genomen als fabrieksterrein	Vrijgave

1.4.3.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Dit overzicht is grotendeels gebaseerd op de recente publicatie *Op het Raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*¹.

1.4.3.2.1 Prehistorie

De oudste sporen op het huidig grondgebied van Brugge dateren uit het einde van de oude steentijd, meer bepaald uit het Allerød (11.950 - 10.760 v.Chr.)². Menselijke aanwezigheid (van het type Federmesser-cultuur) werd o.a. vastgesteld in Steenbrugge en Rijkevelde. Het gaat om een kleine groep jagers-verzamelaars die kortstondig verbleven op deze locaties.

De middensteentijd (ca. 10.000 - 5.000 v.Chr.) wordt gekenmerkt door een opwarming van het klimaat. Jagers-verzamelaars vestigen zich in deze periode op de hogere dekzandruggen, zoals bijvoorbeeld op de helling van de dekzandrug ten noorden van de Assebroekse Meersen en op de rug die de Meersen scheidt³.

De evolutie van jagers-verzamelaars naar sedentaire boeren, die zelf voedsel produceren en dieren domesticeren, vindt plaats rond ca. 5000 v.Chr. In de omgeving van Brugge ontbreken (voorlopig) sporen uit het vroege neolithicum⁴. Vondsten uit deze periode komen voor als residueel materiaal, m.a.w. oudere vondsten in jongere contexten. De gepolijste bijlen die de voorbije decennia op het grondgebied van Brugge aangetroffen zijn, zijn ruim te situeren in de midden of late nieuwe steentijd en het begin van de vroege bronstijd⁵. Bewoningssporen *in situ* werden bijvoorbeeld aangetroffen in Sint-Michiels (Brugge).

Enkele vondsten uit de binnenstad dateren uit het einde van de nieuwe steentijd (ca. 2000 v.Chr.). Een klokbeker en een vuursteenafslag werden aangetroffen op de rand van een natuurlijke depressie, opgevuld met veen. Deze situeerde zich ter hoogte van de Willemstraat⁶. Fragmenten van een tweede klokbeker werden aangetroffen ter hoogte van de Boeveriepoort⁷. Vermoedelijk leefde de klokbekercultuur in onze streken door tot ca. 1800 v.Chr.

Door de afnemende snelheid van de zeespiegelstijging is de volledige kustvlakte rond ca. 1000 v.Chr. geëvolueerd tot een veenlandschap. Het onderzoek van de voorbije decennia heeft heel wat informatie opgeleverd over de grafcultus uit de bronstijd. Op het grondgebied van Brugge zijn diverse voorbeelden van circulaire grafheuvels gekend. Nederzettingssporen uit deze periode daarentegen komen slechts zeer beperkt voor. Er kan verwezen worden naar sporen, aangetroffen in Sint-Andries (site Refuge en site Kosterijstraat)⁸.

Tijdens de ijzertijd, vanaf ca. 800 v.Chr. wordt de kustvlakte gekenmerkt door erosie en een sterke uitbreiding van het net van getijdengeulen. Zgn. La Tène-aardewerk werd aangetroffen bij werken aan een huizenblok tussen het Biskajerplein, de Wijnzakstraat en het Sint-Jansplein⁹. Gelijkaardig aardewerk werd ook aangetroffen op de eerder vermelde site Refuge.

¹ HILLEWAERT E.A. 2011.

² VAN ACKER 1986, 96.

³ SOERS 1987, 33-35

⁴ HILLEWAERT E.A. 2011, 22.

⁵ HOLLEVOET & HILLEWAERT 1997/1998, 193.

⁶ DE WITTE 1992, 33-45.

⁷ HOLLEVOET E.A. 2011, 26.

⁸ HILLEWAERT 2003, 264.

⁹ HILLEWAERT 1995B. HILLEWAERT 1996.

1.4.3.2.2 Romeinse periode

Gezien de locatie van het projectgebied in de historische binnenstad van Brugge, werd ervoor geopteerd om in dit overzicht enkel de belangrijkste Romeinse vondsten/vindplaatsen in het centrum van de stad te belichten.

Eerst en vooral dient gefocust te worden op het Romeinse wegennet en het verloop hiervan binnen de begrenzing van de binnenstad¹⁰. Het is algemeen bekend dat de Steenstraat een aftakking is van de baan Cassel – Doornik. Deze weg vertrekt vanuit Steenvoorde en loopt over Poperinge en Werken (gem. Kortemark) tot Brugge. Hier sluit de weg ten westen van de Smedenpoort aan op de Zandstraat. Hoe de weg vanaf de Smedenpoort precies verloopt, blijft nog steeds onderwerp van vele discussies¹¹. In elk geval zal de omgeving van de Zilverstraat doorkruist zijn, waarna de weg de huidige Markt dwarste en verder liep richting Burg. In deze zone moet zich een brug bevonden hebben, die de oversteek over de Reie mogelijk moest maken. Het verdere verloop is opnieuw onduidelijk. Mogelijk liep de weg ter hoogte van de Langestraat verder om het grondgebied Brugge via de Kruispoort te verlaten.

Hoewel de site Fort Lapin zich strikt genomen niet binnen de binnenstad bevindt, wordt het - gezien het belang van de nederzetting- toch kort vermeld¹². Op het einde van de 19de eeuw werden n.a.v. de uitbouw van een nieuwe Brugse haven (het huidige Groot Handelsdok) verschillende Romeinse vondsten aangetroffen. De vele vondsten wijzen erop dat deze uitgestrekte site één van de belangrijkste sites uit de kuststreek was. In de onmiddellijke omgeving van deze site werden in de 19de eeuw ook restanten van Romeinse vaartuigen aangetroffen. Voor meer informatie kan verwezen worden naar *Een nieuwe kijk op de boot van Brugge*, gepubliceerd in *Op het Raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*¹³.

Ook in de binnenstad kwamen reeds op verschillende plaatsen Romeinse sporen aan het licht¹⁴. Wat deze vindplaatsen betreft, is het belangrijk om een onderscheid te maken tussen de locaties waar residueel materiaal of losse vondsten aangetroffen zijn en de locaties waar effectief sporen *in situ* aangetroffen zijn.

Wat de eerste categorie betreft, kan verwezen worden naar de volgende vindplaatsen: de Potterierei, de Snaggaardstraat, 't Zand, Zwijnstraat en Langerei 7¹⁵.

Wat de sites met *in situ* bewaarde sporen betreft, kan vooreerst verwezen worden naar de site Wulpenstraat¹⁶. Deze Romeinse bewoningskern situeert zich vermoedelijk langs dezelfde getijdengeul als de site Fort Lapin, maar dan wel op de andere oever. De geul moet deel uitgemaakt hebben van een netwerk dat de verbinding vormde tussen de Reie en de getijdengeulen die de zee en het achterland verbonden. Het is aan te nemen dat de Reie via deze geul afwaterde in het overstromingsgebied. Vermoedelijk werd deze geul- of één van zijn vertakkingen- ook aangetroffen bij boringen langs de Verversdijk¹⁷.

Ook op de Brugse Burg worden sinds de jaren zestig van vorig eeuw vondsten uit de Romeinse tijd aangetroffen. De meeste vondsten die *in situ* voorkwamen, kwamen aan het licht bij de

¹⁰ HOLLEVOET 2011A, 42-45.

¹¹ Mogelijke tracés zijn via de Noordzandstraat en het Sint-Amandstraatje of over de Zuidzandstraat en de Steenstraat (RYCKAERT 1991, 23).

¹² HOLLEVOET, 1991B, 46-50.

¹³ VLIJMAN 2011, 49.

¹⁴ HOLLEVOET 1991B, 51-52

¹⁵ Respectievelijk: JACOBS & VERHAEGHE 1980, 82. HILLEWAERT 1991C. HILLEWAERT 2000A, 161. HILLEWAERT 1991D.

¹⁶ HOLLEVOET 1991B, 52.

¹⁷ HILLEWAERT 2000B, 155.

bouw van de *Holiday Inn Crowne Plaza*¹⁸. De vondsten situeerden zich in de top van een veenlaag, die de opvulling vormde van een natuurlijke depressie. Deze depressie sloot duidelijk aan op de helling van de dekzandrug. Het is dan ook vrij waarschijnlijk dat het vondstmateriaal afkomstig is van een Romeinse nederzetting, die zich situeerde op de top van de dekzandrug.

Ter hoogte van de Zilverstraat werden verschillende sporen *in situ* aangetroffen, ingegraven in het dekzand¹⁹. Deze vondsten uit de 2de en 3de eeuw n. Chr. zijn interessant, rekening houdende met het feit dat de Zilverstraat zich vlakbij het veronderstelde tracé van de Zandstraat situeert. Vermoedelijk strekte de nederzetting zich verder uit in noordelijke richting. Mogelijk moeten de vondsten die aangetroffen zijn aan de overkant van de Zilverstraat, op de locatie van het vroegere cinemacomplex Kennedy, eveneens met deze nederzetting in verband gebracht worden²⁰.

Het voorkomen van Romeinse sporen *in situ* lijkt ten oosten van de Reie beperkter. Hier kan verwezen worden naar de site Garenmarkt. Het aardewerk dat aangetroffen werd in een sterk organische opvullingslaag van een natte depressie, wijst op de aanwezigheid van een nederzetting in de onmiddellijke omgeving. Verdere gegevens m.b.t. deze bewoningskern ontbreken (voorlopig).

1.4.3.2.3 Vroege Middeleeuwen

Tijdens de Merovingische periode bevinden zich op het raakvlak van zandstreek en kustvlakte verscheidene nederzettingen. In de historische binnenstad daarentegen zijn slechts weinig Merovingische vindplaatsen bekend; in vele gevallen gaat het dan nog om sites waar vroegmiddeleeuwse vondsten voorkomen in jongere contexten. Voorbeelden hiervan zijn de site Zwijnstraat en de Burg²¹. Wat de Burg-site betreft, dient wel een mogelijk laat-Merovingisch/vroeg-Karolingisch haardje in de hoek van het Oude Gerechtsgebouw en de Griffie vermeld te worden²². Wat de *in situ* vondsten in de historische stadskern betreft, kan verwezen worden naar de site Sint-Jansstraat²³.

Het gebied, waaruit het latere Brugge zou ontstaan, maakte tijdens de vroege middeleeuwen deel uit van tenminste 2 verschillende administratieve eenheden, nl. de *pagus Flandrensis* en de *pagus Rodanensis*²⁴. Volgens de hypothese van J. Noterdaeme ontstond het latere Brugge op de grens van twee uitgestrekte oerparochies die deel uitmaakten van die administratieve districten, nl. Snellegem (*pagus Flandrensis*) en Sijsele (*pagus Rodanensis*)²⁵. Volgens deze hypothese functioneerde de Reie als grens van beide parochies. De Sint-Salvatorskerk en de O.L.V.-kerk zouden elk aan de uiterste rand van de moederparochie gebouwd zijn, respectievelijk op het grondgebied van de parochie Snellegem en op het gebied van de parochie Sijsele. Deze hypothese verklaarde o.a. de korte afstand t.o.v. de 2 kerken.

De stichting van de O.L.V.-kerk vanuit de moederkerk Sijsele kan bevestigd worden op basis van 11de- en 12de-eeuwse bronnen. Waarschijnlijk werd de O.L.V.-kerk kort na de Sint-Salvatorskerk gebouwd, vermoedelijk nog voor het einde van de 9de eeuw²⁶. De stichting van de Sint-Salvatorskerk vanuit het Merovingische kroondomein van Snellegem is echter

¹⁸ THOEN 1991, 143-147.

¹⁹ DE WITTE 1988, 18-20.

²⁰ HILLEWAERT 2004, ONLINE: <http://www.raakvlak.be/nieuwsbrief.php?itemno=69>

²¹ HILLEWAERT 1991D.Hollevoet 1991,

²² DE WITTE 1988, 26-27.

²³ HILLEWAERT 2000.

²⁴ HOLLEVOET 2011C, 103.

²⁵ NOTERDAEME 1957. NOTERDAEME & DEKKERS 1955. In de publicatie *Op het raakvlak van twee landschappen* wordt vermeld dat de stichting van de Sint-Salvatorsparochie onlangs door de archivaris van de abdij van Zevenkerken (Sint-Andries) in verband gebracht wordt met de heerlijkheid Ter Straeten (HILLEWAERT E.A. 2011, 112, voetnoot 170).

²⁶ MEIJNS 2011, 138-139.

allesbehalve zeker²⁷. Vooreerst bestaan hiervoor geen doorslaggevende bewijzen. Bovendien heeft archeologisch onderzoek aangetoond dat de O.L.V.-kerk gesticht werd ten westen van de Reie en niet op de rechteroever van de Reie, zoals algemeen aangenomen werd²⁸. De O.L.V.-kerk werd m.a.w. gesticht op een terrein dat wellicht oorspronkelijk deel uitmaakte van de *pagus Flandrensis*. Dit doet de vraag rijzen of de O.L.V.-kerk gesticht is, na de vereniging van de beide *pagi* en nadat de Reie haar grensfunctie verloren had.

Het voorkomen van twee parochiekerken op korte afstand van mekaar toont in elk geval dat de vroegmiddeleeuwse nederzetting welvarend was. Wat de ruimtelijke en functionele indeling van deze handelsnederzetting betreft, zijn de gegevens vrij beperkt. In elk geval stond de nederzetting via een haven en een getijdengeul rechtstreeks in verbinding met de zee. De naam Brugge zou etymologisch verwant zijn met het Scandinavische '*Bryggia*', wat verwijst naar een aanlegplaats²⁹. De toponiemen Wic en Koetelwic, die voor het eerst voorkomen in 13de-eeuwse documenten, zijn mogelijk met deze haven in verband te brengen. De locatie van deze toponiemen is weliswaar onzeker. In het verleden werd aangenomen dat deze vroegmiddeleeuwse haven zich situeerde in de zone ten westen van de Lange Rei, meer bepaald ter hoogte van het Sint-Gilliskwartier³⁰. Recentelijk wordt het toponiem Koetelwijk eerder gelokaliseerd ter hoogte van de Koningsbrug, die de Koningstraat verbond met de Spiegelrei³¹. Tot de 10de eeuw, en tijdelijk nog in de eerste helft van de 11de eeuw, konden zeeschepen de stad bereiken via de Lange Rei; ze meerden aan ter hoogte van de natuurlijke depressie van de Spiegelrei³². De bewoning geassocieerd met deze aanlegplaats situeerde zich in de zone van de Koningstraat tot het Sint-Jansplein, op een iets hoger gelegen deel net ten zuiden van de depressie. Het gebied ten noorden van de Spiegelrei was drassig en werd omwille van deze reden pas rond 1200 bouwrijp gemaakt.

De handelsnederzetting die geassocieerd dient te worden met de havenactiviteiten, wordt omwille van zijn vorm het 'Groot Vierkant' genoemd. Deze zone wordt begrensd door de Groene Rei en de Sint-Annarei; beide zijn segmenten van de natuurlijke loop van de Reie. Verder vormden ook de Spiegelrei en de Kraanrei de begrenzing van dit vierkant. Vermoedelijk behoort het bouwblok tussen de Steenstraat, Wollestraat, Oude burg en Simon Stevinplein tot deze oude bewoningskern³³.

Het handelscentrum wint aan belang, wanneer de graaf van Vlaanderen rond de Burg een eigen machtscentrum uitbouwt³⁴. N.a.v. de invallen van de Noormannen werd een versterking opgericht, die de lokale bevolking moest beschermen. Wanneer deze versterking precies werd opgericht, is niet helemaal duidelijk. Op het Burgplein werden ten noorden van de zandrug een gracht en een eerste wal/ophoging vastgesteld, die mogelijk in verband te brengen zijn met een eerste versterking. De restanten dateren uit het einde van de 9de eeuw³⁵. Mogelijk kwam de versterking reeds onder Boudewijn I (837/840 - 879) tot stand.

1.4.3.2.4 Volle Middeleeuwen

In de historische binnenstad zijn slechts weinig contexten of vindplaatsen uit de volle middeleeuwen gekend. Mogelijk is dit o.a. het gevolg van de stand van het onderzoek. Tot één van de belangrijkste vindplaatsen behoort de Brugse Burg. Boven de hierboven besproken

²⁷ MEIJNS 2011, 139-140.

²⁸ HOLLEVOET 2011C, 103.

²⁹ GYSSELING 1971. DE BRABANDERE 2010.

³⁰ DE SMET 1948. RYCKAERT 1991, 40. RYCKAERT 1972.

³¹ DE MEESTER & SCHOTTE 2002.

³² De havenactiviteiten in en rond de Spiegelrei liepen door tot in de 13de-14de eeuw.

³³ HOLLEVOET 2011C, 104.

³⁴ DHONDT 1957.

³⁵ DE WITTE 1991, 93-98.

mogelijke restanten van de eerste versterking, werd een aanzienlijk ophogingspakket aangetroffen in associatie met een rij palen. Mogelijk gaat het hier om een verbreding van de zandrug, die op deze locatie opmerkelijk smal was. De palen dienden in dit geval wellicht ter bevordering van de stabiliteit. Op basis van dendrochronologie van de palen kon vastgesteld worden dat het ophogingspakket voor 950 tot stand gekomen is³⁶.

Rond de ophoging kwam in de depressie ten noorden van de zandrug een gracht met een breedte van ca. 12m voor.³⁷ Het boogvormige tracé van de gracht kon gevolgd worden vanaf de Hoogstraat, waar ze de zandrug waarschijnlijk doorsneed en aansloot op de Groene Rei. Het westelijke verloop kon slechts beperkt onderzocht worden tot onder het kapittelklooster. Het verdere verloop is onzeker. Mogelijk doorsneed de gracht opnieuw de zandrug en sloot ze aan op de depressie of de Groene Rei. Het is ook niet onmogelijk dat de gracht aansloot op een gracht, die zich tussen de Steenstraat en de Oudburg bevond en op die manier deel uitmaakte van de afbakening van een vroege stadskern.

Bovenop het ophogingspakket werd de Sint-Donaaskerk gebouwd. Het ging om een centraalbouw, meer bepaald een octagoon, omgeven door een ommegang. Ten westen van de ommegang situeerde zich de westbouw³⁸. De opgraving heeft spijtig genoeg geen rechtstreekse gegevens opgeleverd om de eerste kerk te kunnen dateren. Dit geldt eveneens voor het kapittelklooster dat zich ten noorden van de centraalbouw, boven de gedempte burchtgracht, situeerde en volgens de opgravingsgegevens tot een jongere bouwphase dan de kerk behoorde. Op basis van de opgraving kan enkel gesteld worden dat voor en omstreeks 950 belangrijke bouwactiviteiten plaatsvonden op het Burgplein.

Op het Burgplein werd op verschillende locaties ook een veldstenen muur aangesneden, die een min of meer vierkant areaal begrenste. Het zgn. *castrum* situeerde zich rond de oorspronkelijke burchtgracht en rond de kapittelgebouwen. Vermoedelijk maakten ook torens deel uit van deze versterking³⁹.

Verder gegevens over de interne indeling van deze elitaire site ontbreken volledig.

Stadshuizen uit de 10de-11de eeuw, zgn. Stenen, zijn in tegenstelling tot in andere steden, nagenoeg niet meer bewaard in de binnenstad. De vroegste resten van deze elitaire woningen zijn doorgaans te dateren in de 12de eeuw. Andere bewoningssporen uit de volle middeleeuwen, zoals ophogingspakketten, kuilen en grachten, komen wel verspreid in de binnenstad voor. Tot deze periode behoren bijvoorbeeld verschillende ophogingslagen en kuilen, aangetroffen aan de oostzijde van het Simon Stevinplein⁴⁰. Diverse waarnemingen leverden ook gegevens op m.b.t. de zone tussen de Oude Burg en de Steenstraat in deze periode. Uit de waarnemingen kan afgeleid worden dat het gebied ten zuiden van de Oude Burg bij de bedding van de Dijver hoorde en zeker niet bewoond werd in deze periode⁴¹. Verder werden bij rioleringswerken in de Oude Burg verschillende kuilen uit de 11de/12de eeuw vastgesteld, wat aantoonde dat het straatracé op deze plaats zeker niet oorspronkelijk is⁴². Tijdens het onderzoek n.a.v. de bouw van het concertgebouw op het Zand werden een laag uit de 9de-11de eeuw en een poel uit de 11de eeuw aangetroffen, die afgedekte werden door een steriel zandpakket, dat mogelijk in verband te brengen is met het uitgraven van de Reie door de zandrug omstreeks 1127-1128⁴³.

³⁶ DE WITTE, VAN STRYDONCK ET. AL. 2000, 179-182.

³⁷ DE WITTE 1991, p.101

³⁸ DE Vlieghe 1991.

³⁹ Mogelijk hoorde de veldstenen toren die in 1963 afgebroken werd naast het gouvernementspaleis tot deze versterking (DEVlieghe 1991, 84-89).

⁴⁰ HILLEWAERT 1995C.

⁴¹ DE GRyse & HILLEWAERT 2006, 54.

⁴² HILLEWAERT 1995D.

⁴³ HILLEWAERT 2000A, 161.

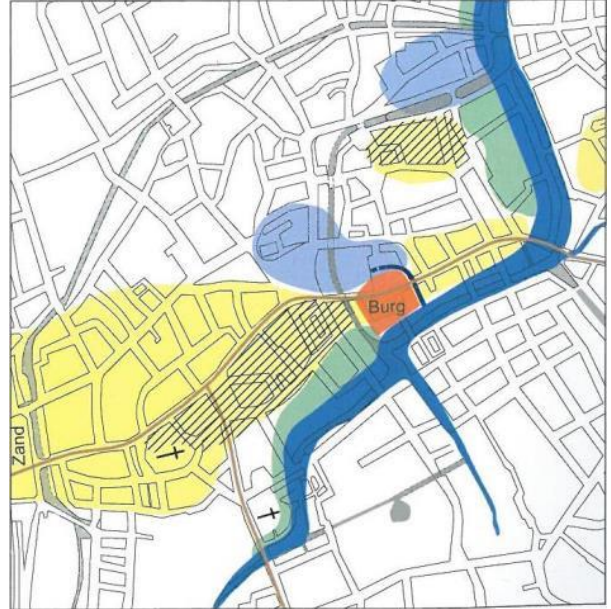
Volledigheidshalve dienen ook de site van het Bisschoppelijk Paleis en aan de Zwijnstraat vermeld te worden⁴⁴.

Het huidige projectgebied situeert zich buiten de contour van beide onderstaande kaarten en is in de 10^e – 11^e eeuw vermoedelijk gelegen op de rand van het alluvium van de Reie, die toen nog bevaarbaar was.

Figuur 19. Reconstructie van het landschap waarin de nederzetting die later Brugge genoemd wordt zal groeien. Het onderzoeksterrein is in rood aangeduid.

Legende: midden blauw: Reie, lichtblauw: depressie, groen: overstromingszone van de Reie, geel: zandrug. Het onderzoeksterrein is in het rood aangeduid (HILLEWAERT E.A. 2011, 119)

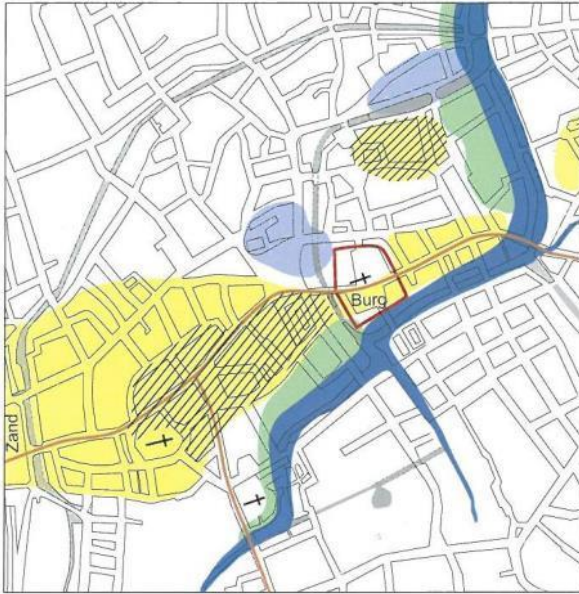

Figuur 18. Reconstructiekaart van het Brugse centrum in de eerste helft van de 10de eeuw. Het onderzoeksterrein is in rood aangeduid

Legende: donkerblauw: burchtgracht, midden blauw: Reie, lichtblauw: depressie, groen: over-stromingszone van de Reie, geel: zandrug, oranje: burchtzone, bruin: wegas, arcering: bewoning. (HILLEWAERT E.A. 2011, 145)

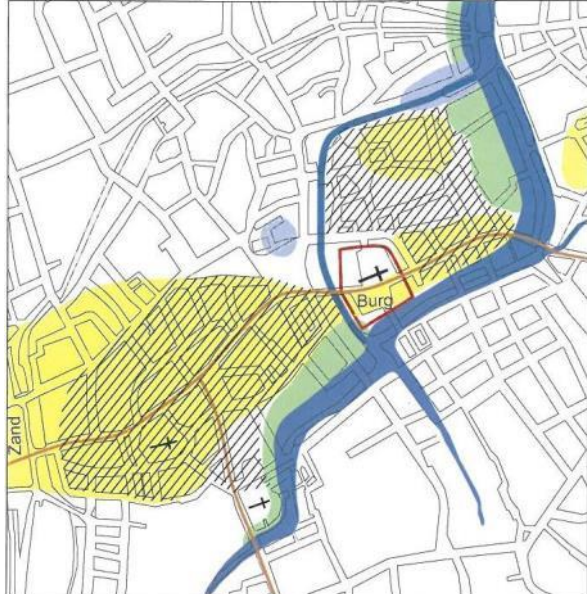
⁴⁴ HILLEWAERT 2000, 158;

Figuur 20. Reconstructiekaart van het Brugse centrum in de tweede helft van de 10de eeuw. Het plangebied is in rood aangeduid

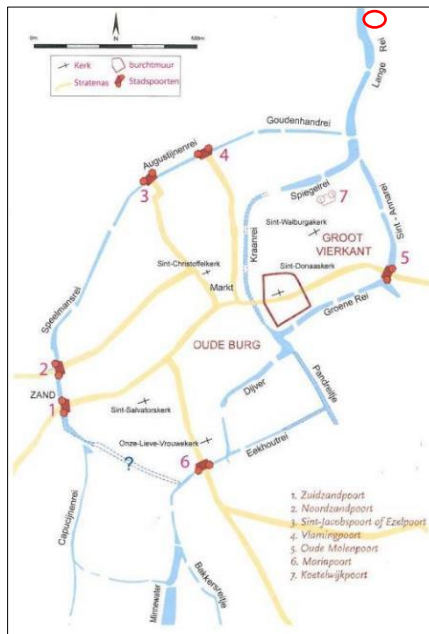
Legende: rood: burchtmuur, midden blauw: Reie, lichtblauw: depressie, groen: overstromingszone van de Reie, geel: zandrug, bruin: wegas, arcering: bewoning. (HILLEWAERT E.A. 2011, 150)

Figuur 21. Reconstructiekaart van het Brugse centrum in de 11de eeuw. Het plangebied is in rood aangeduid

Legende: rood: burchtmuur, midden blauw: Reie, lichtblauw: depressie, groen: overstromingszone van de Reie, geel: zandrug, bruin: wegas, arcering: bewoning. (HILLEWAERT E.A. 2011, 151)

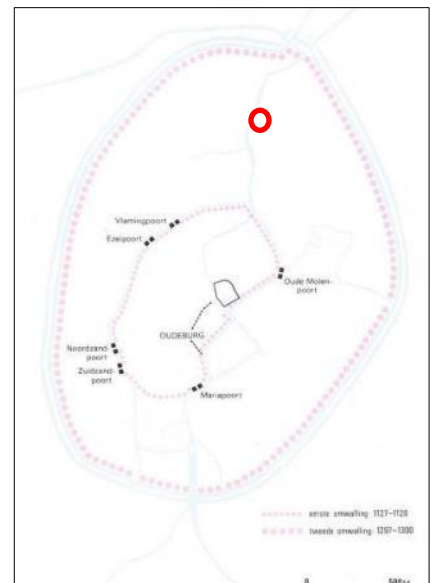
1.4.3.2.5 Het ontstaan van Brugge

In het begin van de 12de eeuw breidde de stad zich verder uit in westelijke richting over de zandrug. Op basis van het huidige stratenpatroon kan afgeleid worden dat de ontwikkeling van de bouwblokken tussen de Markt en het Zand in min of meer concentrische kringen vanuit de Oudeburg gebeurde⁴⁵. Na de moord op Karel de Goede in 1127 werd het toenmalige stadsareaal begrensd door een eerste omwalling, die grotendeels het tracé van de huidige binnenreien volgt. De stad was toegankelijk via zes stadspoorten. De poortstraten vormen belangrijke in-en uitvalswegen en groeien later uit tot commerciële assen. Binnen de omwalling situeerde zich het Groot Vierkant, de kern op de centrale zandrug en de burcht. Het onderzoeksterrein situeert zich buiten deze eerste omwalling.

Figuur 22: Reconstructiekaart van het Brugge van Galbert in het begin van de 12de eeuw, met aanduiding van het projectgebied (HILLEWAERT E.A. 2011, 152)

In de tweede helft van de 12de en de 13de eeuw groeit Brugge uit tot een belangrijke handelsmetropool. Brugge geniet faam als het exportcentrum van Vlaams laken. Engels wol wordt ingevoerd en in Brugge verwerkt. De economisch gunstige situatie zorgt voor een demografische groei. Buiten de eerste stadsomwalling ontstaan nieuwe wijken. In 1297 wordt gestart met de bouw van de tweede stadsomwalling. Aanvankelijk bestond deze uit een dubbele gracht, een aarden wal met houten palissade en negen stenen poorten. Het omwalde gebied correspondeert met het stadsareaal binnen de huidige vesten. De bestuurlijke indeling wordt aangepast. De Markt vormt het centrale punt met de poortstraten en waterlopen als scheidingslijnen tussen de verschillende wijken.⁴⁶ Het plangebied is gelegen binnen de tweede omwalling.

Figuur 23: Situering van de eerste en tweede stadsomwalling van Brugge, met aanduiding van het projectgebied (RYCKAERT 1991, 63.)

⁴⁵ RYCKAERT 1991, 64.

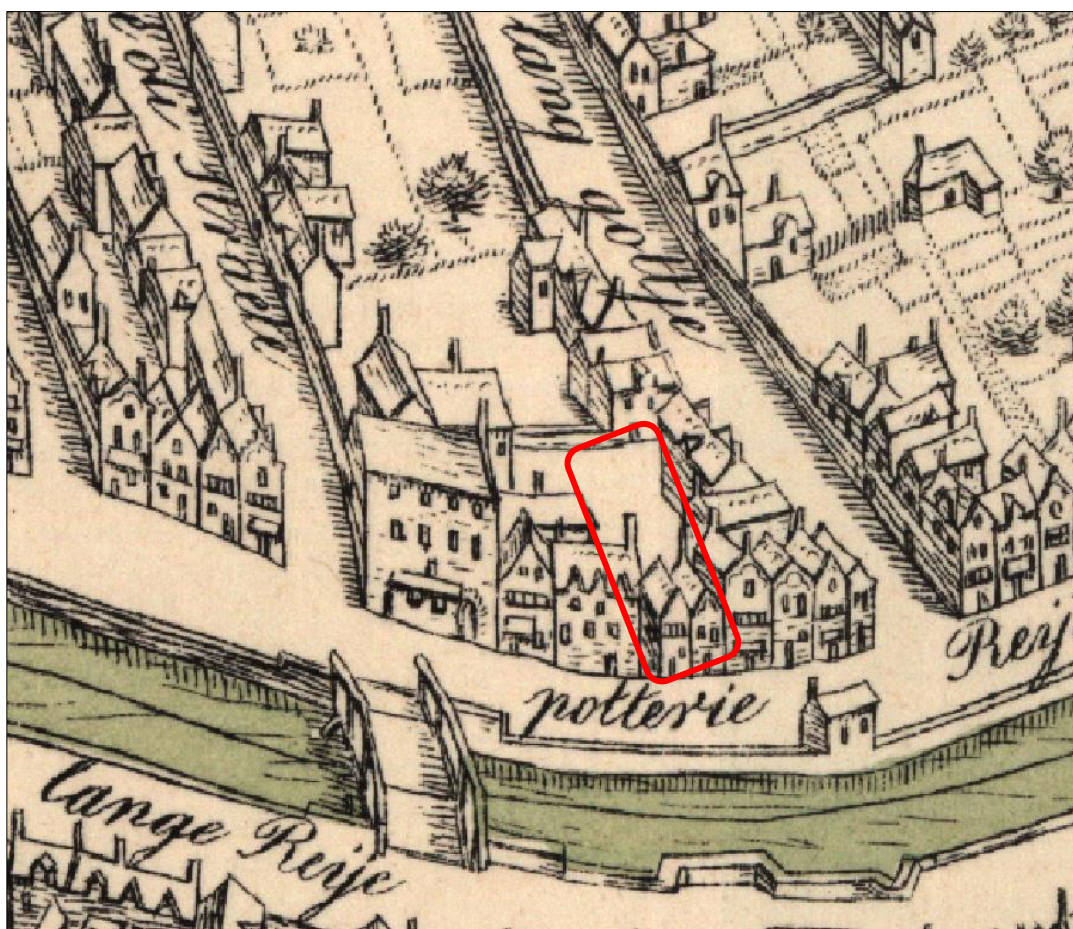
⁴⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Brugge - oudste kern, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121224> (geraadpleegd op 15 september 2016)

1.4.3.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

Al sinds de Romeinse tijd tot en met de 11e eeuw en vanaf 1134 tot en met de 15e eeuw was de Langerei de belangrijkste maritieme verkeersader van de stad, gezien deze de verbinding vormde met de Noordzee via het Dampoortcomplex. Reeds in de vroege middeleeuwen wordt de aanwezigheid van pottenbakkers vermoed. Verder ten zuiden langsheen de Potterierei zijn door middel van archeologisch onderzoek verschillende pottenbakkerijen gelokaliseerd.

De eerste cartografische weergave van het plangebied is op het plan van Marcus Gerards (1562). De kaart geeft reeds duidelijk bebouwing weer langsheen de Potterierei. Via een bron uit 1580 is geweten dat hier in 1580 een zekere Jacob De Wulf woonachtig was.⁴⁷ Vermoedelijk is het perceel in de navolgende eeuwen doorlopend bebouwd. Ook op de Sanderuskaart en de kaart van Ferraris is bebouwing waar te nemen. Op de Poppkaart (1865) zijn twee gebouwen met achterliggende bijgebouwen te zien. Het huidige gebouw binnen de projectgrenzen dateert van 1936 en is gebouwd in neostijl.

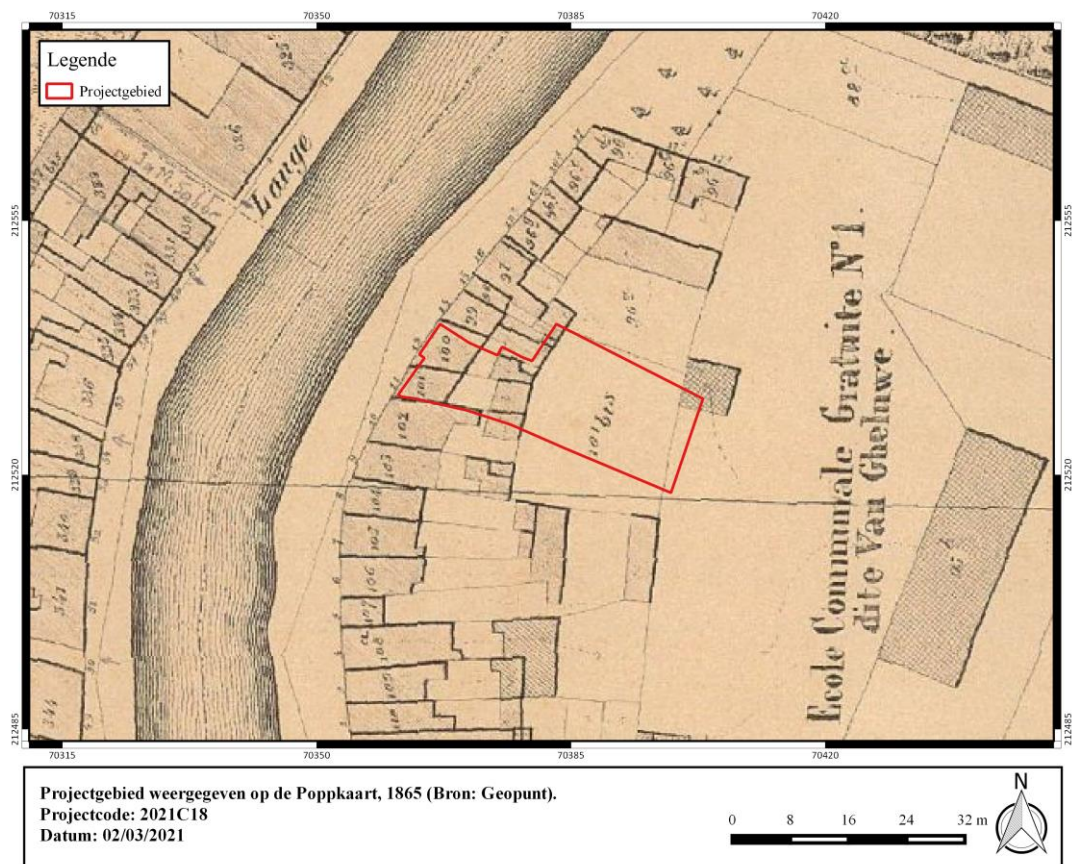

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op het plan van Marcus Gerards, 1562 (Bron: Kaartenhuis Brugge).

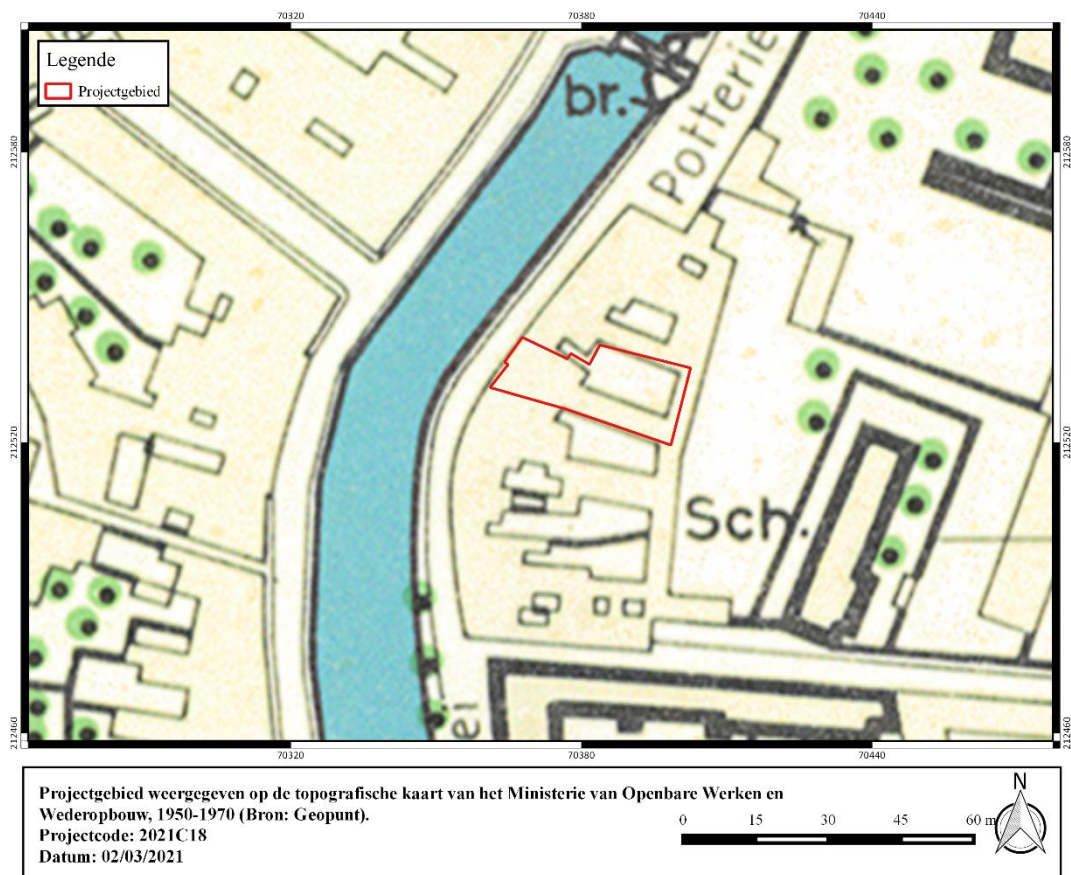
⁴⁷ <https://zoeken.erfgoedbrugge.be/detail.php?id=597875&titel=Potterierei%2060>

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

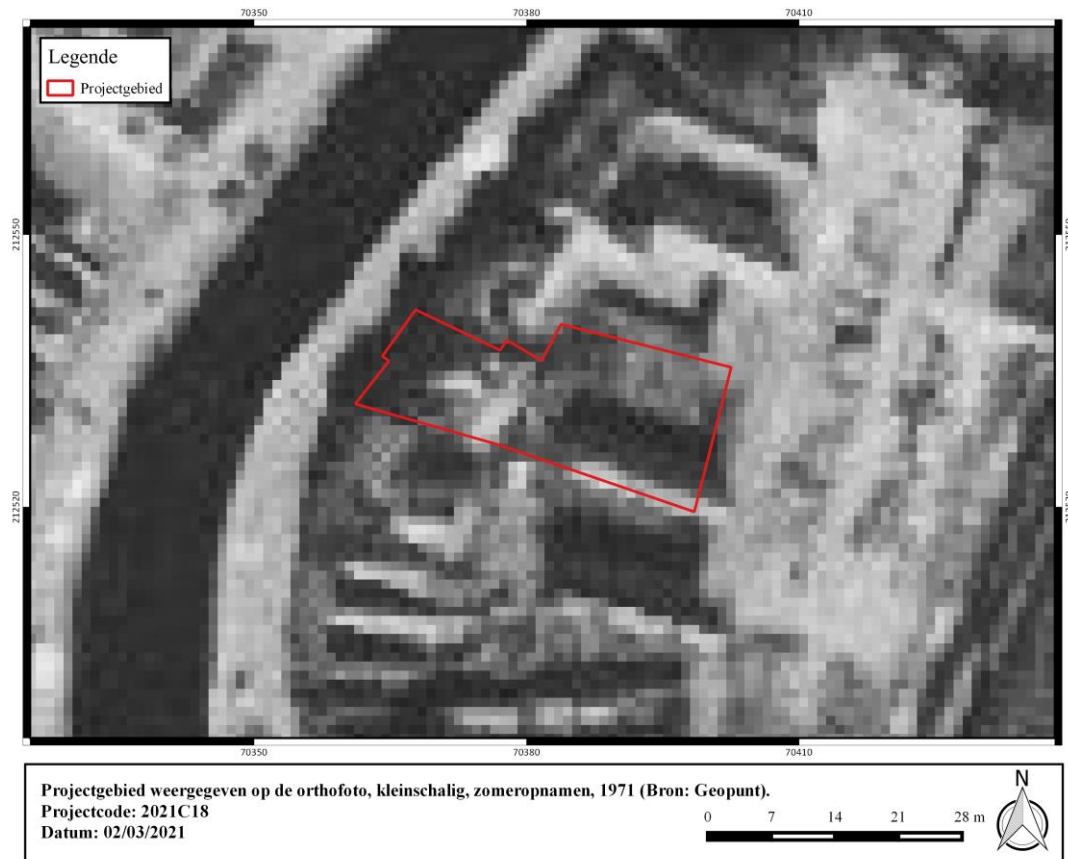

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1865 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970 (Bron: Geopunt).

1.4.3.4 Huidige gebruik en verstoringen

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de vervanging van een bestaande uitbouw door een hedendaagse uitbouw en de realisatie van een zwembad aan de Potterierei 60 in Brugge. De bestaande woonfunctie van het hoofdgebouw blijft behouden. Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Brugge. Het terrein grenst ten westen aan de Potterierei en ten oosten aan bebouwing langsheen de Duinenabdijstraat. De stadskern van Brugge (Grote Markt) situeert zich ca. 1 km ten zuidwesten. Omdat de geplande werken de oppervlaktecriteria overschrijden is een archeologienota noodzakelijk.

Het plangebied is gelegen op de rand van het alluvium van de Reie. Talrijk onderzoek in de omgeving wijst op menselijke aanwezigheid in de ijzertijd en de Romeinse periode. De iets hoger gelegen zone aan de rand van de kustvlakte én in de directe omgeving van het alluvium van de Reie, moet een zekere aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op zowel jager-verzamelaars als vroege landbouwers. Langs de Langerei werden aardewerkfragmenten uit de ijzertijd gelokaliseerd. Ca. 450 meter ten noorden van het plangebied werd een bewoningslaag uit de Midden-Romeinse periode aangetroffen aan de oeverwal van een pre-Romeinse kreek. Het is niet duidelijk wanneer de oevers van de Reie werden opgehoogd en bouwrijp gemaakt. Of het plangebied daarvoor ooit geschikt is voor menselijke activiteiten en of het afzettingsmilieu geschikt was om eventuele resten te conserveren is onbekend. Verder onderzoek kan hier meer inzicht in bieden. Reeds in de vroege middeleeuwen wonen pottenbakkers langs de linker- en rechteroever van de Reie. Archeologisch onderzoek wijst duidelijk op sporen van een intense pottenbakkersindustrie tijdens de 13e en de 14e eeuw. Door haar ligging aan een druk bevaren waterweg, speelt de Potterierei een belangrijke rol in de opbloei van de handel en nijverheid. Over de stratigrafie in de directe omgeving van het plangebied is weinig info beschikbaar.

Het plangebied situeert zich binnen de tweede stadsomwalling van Brugge. Vanaf het eind van de 13^e eeuw kwam het plangebied dus binnen de vesten te liggen. De eerste cartografische weergave van het plangebied is op het plan van Marcus Gerards (1562). De kaart geeft reeds duidelijk bebouwing weer langsheen de Potterierei. Via een bron uit 1580 is geweten dat hier in 1580 een zekere Jacob De Wulf woonachtig was. Vermoedelijk is het perceel in de navolgende eeuwen doorlopend bebouwd. Het huidige gebouw binnen de projectgrenzen dateert van 1936 en is gebouwd in neostijl.

Concreet is de archeologische verwachting binnen de projectgrenzen groot. Verder archeologisch onderzoek kan inzicht verschaffen in de evolutie van de Reie alsook in de bewoningsgeschiedenis van het perceel. De ligging aan de Potterierei indiceert daarenboven een hoge verwachting voor het aantreffen van sporen van ambachtelijke activiteiten. Op basis van de gekende waarden kan niet met zekerheid aangetoond worden dat de geplande werken niet interfereren met eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Uit de bureaustudie wordt dan ook geconcludeerd dat verder archeologisch onderzoek binnen de projectgrenzen noodzakelijk is. Gezien de ligging in een stadscontext, waarbij een complexe verticale stratigrafie verwacht wordt, met het voorkomen van puinpakketten, funderingen, vloeren,... in de bodem, is het uitvoeren van een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten de enige relevante onderzoeksmethode om deze site te onderzoeken.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2021

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

DE BRABANDERE F. 2010, Brugge, in: DE BRABANDERE F, DEVOS M. KEMPENEERS P. MENNEN V. RYCKEBOER H. & VAN OSTA W, *De Vlaamse gemeentenamen. Verklarend woordenboek*, Brussel, 55.

DECRAEMER S. E.A. 2012, Middeleeuwse onderzoeksresultaten uit kleinschalig onderzoek in Brugge, *Archaeologia Mediaevalis* 35, 94-98.

DE GRUYSE J. & HILLEWAERT B. 2006, Archeologisch onderzoek Nieuwstraat (Brugge, W.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis*, 54.

DEMEESTER T. & SCHOTTE B. 2002, De Koetelwijkpoot en de Houtbrekersdam aan de Spiegelrei, *Brugs Ommeland* 42, 201-218.

DE MOOR G & VAN DE VELDE D., 1994, *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 13 – Brugge*. Vlaamse overheid, Dienst Natuurlijke Rijkdommen.

DESMET J. 1948, De Brugse WIIC-namen, *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis gesticht onder de benaming “Société d’émulation” te Brugge*, CXXXV, 112-117.

DEVLEIGHER L. 1991, De voorromaanse, romaanse en gotische Sint-Donaaskerk. Evolutie en invloeden, in: DE WITTE H. (RED.), *De Brugse Burg. Van grafelijke versterking tot moderne stadskern*, Archeo-Brugge 2, Brugge, 118-136.

DE WITTE H. 1988, Tien Jaar Stedelijke Archeologische Dienst. Ontstaan en doelstellingen, in: DE WITTE H. (RED.) *Brugge Onder-zocht. Tien jaar stadsarcheologisch onderzoek 1977-1987*, Archeo-Brugge 1, Brugge, 11-42.

DE WITTE H. 1992, Stadsarcheologisch onderzoek te Brugge van prehistorie tot het ontstaan van de middeleeuwse stad, *Westvlaamse Archaeologica* 8.2, 33-45.

DE WITTE H., VAN STRYDONCK M. E.A. 2000, Sint-Donaas en de Brugse Burg: dendrochronologisch onderzoek en radiokoolstofdateringen, *Jaarboek 1997-1999 Brugse Stedelijke Musea*, Brugge, 184-186.

DHONDT J. 1957, De vroege topografie van Brugge, *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent* XI, 3-30.

D’HOOGHE K. 1991, Een belangrijke vestiging van leerlooiers in Brugge tussen 1300 en 1480: de gegevens uit de geschreven bronnen, In: VERMEERSCH, V. (ed.), *Jaarboek 1989-1990*, Brugge, 125-138.

GEIRNAERT N. 2011, Vroege religiegeschiedenis en plaatsnaamkunde. Vage sporen van de vroegste Brugse geschiedenis. In: HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. & RYCKAERT M. 2011, *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge, 143-144.

GYSELING M. 1971, Een nieuwe etymologie van Brugge, *Naamkunde III*, 1-4.

HEYVAERT B. 2015: Archeologische prospectie Brugge Oude Gentweg (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport, Monument Vandekerckhove afdeling archeologie Rapport 2015/15, Ingelmunster, p. 69

HILLEWAERT B. 1991A, Leerlooiers te Brugge (W.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 14, 3-4.

HILLEWAERT, B. 1991B, Stadsarcheologisch onderzoek te Brugge (W.- Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 14, 42-44.

HILLEWAERT B. 1991C, Spermalie, in: DE WITTE H. & HILLEWAERT B. m.m.v. THOEN H., Archeologisch jaarrapport 1989-1990, *Jaarboek 1989-1990 Brugse Stedelijke Musea*, Brugge, 105.

HILLEWAERT B. 1991D, Zwijnstraat, in: DE WITTE H. & HILLEWAERT B. Archeologisch jaarrapport 1989-1990, *Jaarboek 1989-1990 Brugse Stedelijke Musea*, Brugge, 107.

HILLEWAERT B. 1995A, Pandjeshuizen aan de Garenmarkt te Brugge (W.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 18.I, 42-43.

HILLEWAERT B. 1995B, *Biskajerplein*, in: DE WITTE H., HILLEWAERT B. & MAERTENS J.-P., Archeologisch Jaarrapport 1993-1994, *Jaarboek 1993-1994 Brugse Stedelijke Musea*, Brugge, 83-84.

HILLEWAERT B. 1995C, Simon Stevinplein, in: DE WITTE H., HILLEWAERT B. & MAERTENS J.-P., Archeologisch Jaarrapport 1993-1994, *Jaarboek 1993-1994 Brugse Stedelijke Musea*, Brugge, 84-85.

HILLEWAERT B. 1995D, Wollestraat, in: DE WITTE H., HILLEWAERT B. & MAERTENS J.-P., Archeologisch Jaarrapport 1993-1994, *Jaarboek 1993-1994 Brugse Stedelijke Musea*, Brugge, 91-94.

HILLEWAERT B. 1996, IJzertijdvondsten uit recent onderzoek te Brugge (W.Vl.), *Lunula. Archaeologia protohistorica IV*, Bruxelles/Brussel, 65.

HILLEWAERT B. 2000A, 't Zand, in: DE WITTE H. & HILLEWAERT B., Archeologisch Jaarrapport 1997-1999, *Jaarboek 1997-1999 Brugse Stedelijke Musea*, Brugge, 159-161.

HILLEWAERT B. 2000B, Het Jezuïetencomplex - Verversdijk (Verversdijk, Kandelaarstraat, Boomgaardstraat). In: DE WITTE H. & HILLEWAERT B., Archeologisch Jaarrapport 1997-1999, *Jaarboek 1997-1999 Brugse Stedelijke Musea*, Brugge, 155-157.

HILLEWAERT B. 2000C, Sint-Janstraat 15, in: DE WITTE H. & HILLEWAERT B., Archeologisch Jaarrapport 1997-1999, *Jaarboek 1997-1999 Brugse Stedelijke Musea*, Brugge, 159.

HILLEWAERT B. 2003, Sint-Andries (Brugge)-Kosterijstraat. In: BOURGEOIS J., BOURGEOIS I & CHERRETÉ B. (EDS.), *Bronze Age and Iron Age Communities in North West Europe*, Brussel, 264.

HILLEWAERT B. X, *Een middeleeuws kerkhof onder 't Pandreitje*. Interne nota. Brugge.

HILLEWAERT B., HUYGHE J. & VAN BESSEN E. 2009, Middeleeuwse onderzoekresultaten uit kleinschalig onderzoek in Brugge (W.-VL.), *Archaeologia Mediaevalis* 32, 136-138.

HILLEWAERT B. & ERVYNCK A. 1991, Leerlooierskuipen langs de Eekhoutstraat, In: VERMEERSCH, V. (ed.), *Jaarboek 1989-1990*, 109-123.

HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. & RYCKAERT M. 2011, *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge.

HOLLEVOET Y. 1991, Merovingisch aardewerk, in: VERHAEGHE F. & HILLEWAERT B. m.m.v. DE GROOTE K. & HOLLEVOET Y., *Aardewerk uit de Oude Burgfase*. In: DE WITTE H. (RED.), *De Brugse Burg. Van grafelijke versterking tot moderne stadskern*, Archeo-Brugge 2, Brugge, 150-152.

HOLLEVOET Y. 2011A, Het weggennet, in: HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. & RYCKAERT M. 2011, *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge, 42-45.

HOLLEVOET Y. 2011B, Romeinse vondsten en vindplaatsen tijdens de 1ste-3de eeuw n. Chr., in: De Inheems-Romeinse bewoning in Brugge en omstreken, in: HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. & RYCKAERT M. 2011, *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge, 45-68.

HOLLEVOET 2011C, Het ruimere historisch kader, in: De Vroege Middeleeuwen in Noordwestelijk Vlaanderen, in: HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. & RYCKAERT M. 2011, *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge, 96-110.

HOLLEVOET Y. & HILLEWAERT B. 1997/1998, Het archeologisch onderzoek achter de voormalige vrouwengevangenis *Refuge* te Sint-Andries/Brugge (prov. W. VL). Nederzettingssporen uit de Romeinse tijd en de Middeleeuwen, *Archeologie in Vlaanderen* VII, 197-207.

HOLLEVOET Y., HILLEWAERT B. m.m.v. BAETEMAN C., BASTIAENS J., CROMBÉ PH. & SERGANT J. 2011, De eerste mensen in een veranderend landschap, in: HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. & RYCKAERT M. 2011, *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge, 14-35.

JACOBS M. & VERHAEGHE F. 1980, Laat-middeleeuws pottenbakkersafval op de Potterierei, *Brugs Ommeland* 20, 79-96.

JACOBS P, MARECHAL R, DE CEUKELAIRE M. & SEVENS E. o.l.v. DE BREUCK W. & DE MOOR G. 1993, *Toelichtingen bij de Geologische Kaart van België - Vlaams Gewest, Kaartblad 13, Brugge*. Belgische Geologische Dienst en Vlaamse overheid, afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen, 38p.

JANSSENS, N. 2017. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem, Brugge Bалиestraat, BAAC Vlaanderen.

Kaartenhuis Brugge

LOUWYE S. 1992, Micropaleontologisch onderzoek van kalkresten uit leerlooiersputten te Brugge (W.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 15, 14-15.

MEIJNS B. 2011, De eerste sporen van kerstening in de Vlaanderengouw, in: HILLEWAERT B. E.A. 2011, *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge, p.127.

NGI Cartesius

NOTERDAEME J. 1957, De fiscus Snellegem en de vroegste kerstening in het westen van Brugge, *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent XI*, 49-128.

NOTERDAEME J. & DEKKERS E. 1955, Sint Eligius in de Pagus Flandriensis. De kerk te Snellegem, *Sacris Erudiri VII*, 140-161.

RYCKAERT M. 1972, Brugse havens in de Middeleeuwen, *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis gesticht onder de benaming "Société d'émulation" te Brugge*, CIX, 5-27.

RYCKAERT M. 1991, Brugge. *Historische stedenatlas*. Brussel.

RYCKAERT M. 2011, de vroegste topografische ontwikkeling van het middeleeuwse Brugge, van de 9de tot het begin van de 12de eeuw, in: HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. & RYCKAERT M. 2011, *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge, 140-155.

SOERS K. 1987, *Assebroek*. Archeologische Inventaris Vlaanderen IX, Gent.

STAD BRUGGE 2009. Beleidsplan voor de open ruimte in de historische binnenstad van Brugge, deel 505 'Engels Klooster Nazareth'.

THOEN H. 1991, Gallo-Romeinse vondsten op de Brugse Burg, in: DE WITTE H. (RED.), *De Brugse Burg. Van grafelijke versterking tot moderne stadskern*, Archeo-Brugge 2, Brugge, 143-148.

VAN ACKER R. 1986, Prehistorische vondsten ten oosten van Brugge, *Westvlaamse Archaeologica* 2, 91-103.

VAN BELLE R. 2006, Een grafzerk van het voormalige Franciscanen klooster (Pandreitje, vroegere gevangenis) te Brugge, *Biekorf*, Westvlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde 106.3, 277-280.

VANDER HAEGHEN D. & ERVYNCK E. 1996, Onderzoek van botmateriaal uit de Brugse stadskern : de sites Garenmarkt, Willemstraat en 't Zand (W.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 19, 72.

VAN RANST E. & SYS C. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*. Universiteit Gent.

VLIERMAN K. 2011, Een nieuwe blik op de boot van Brugge, in: HILLEWAERT B., HOLLEVOET Y. & RYCKAERT M. 2011, *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*, Brugge, 45-68.

